

لنکا توں پرتدیاں۔ برہان پور تک

غلط ہو۔ ربّ دسدا بے جدوں سچ دا گیان ہووے۔ پھر جو دسدا بے اوہ ربّ ہی دسدا ہے، پور کجھ نہی۔
ہولی ہولی انان ہجتیاں دی مستی اتری تاں گورو صاحب نے انان نوں سچ دا گیان کروایا۔
انت وچّ سبدا گیا:

گرمّت ساچی حجتِ دور .. بہتّ سیانپ لاگے دھور ..
لاگی میلّ مٹے سچ نائی .. گر پرسادِ رے لولائی .. ۱
بے حضور حاجزِ ارداس .. دکھ سکھ ساچ کرتے پرہ
پاس .. ارباؤ .. کوڑ کماوے اوے جاوے .. کہن کتھن
وارا نہی اوے .. کیا دیکھا سوچھ بوجھ ن پاوے .. بن
ناوے من ترپت ن اوے .. آ جو جنم سے روگ ویاپے

ناگا پٹنم -۱۶۸۰ء۔ دی تصویر: ڈچ کلکار (ویکیپیڈیا توں)

..
بؤے
مایہ
دوکھ سننایے .. سے جن باجے جو پرہہ راکھے ..
ستگورّ سیو امرت رسّ چاکھے .. ۳ چلتو منّ راکھے
امرتّ چاکھے .. ستگورّ سیو امرت سبڈ بھاکھے ..
ساچے سبدا مکت گت پائے .. نانک وچہہ اپّ گوائے ..

---◆---

کمبھکونم - آ ناگا پٹنم توں اتر پچھم دشا وچّ ۵۵
کے۔ می۔ تے پرسدھ ہندو تیرتھ استھان بے کمبھکونم
(کمبھ - کونا) جتھے امرت دا گھڑا برہمانے کجھ دیر
ٹکا دتا سی۔ (ویکھو ساگر منتھن کنٹھا پنہ ۱۰۶) سو
دکھن بھارت دا ۱۲ سالی کمبھ پھر ایتھے لگدا ہے۔
اتھے پرانے مندران دی بھرمار ہے۔ اس نگر دے اک
پاسے کاویری ندی ہے تے دوسرے پاسے ارسلا ندی۔
ایہہ دکھن بھارت دا ٹیمپل ٹاؤن (مندراں دا شہر)
گنیا جاندا ہے۔

سوڈھی مہربان -۲۵۸ (اندازہ ہے کہ ایہہ ساکھی اتھے واپری ۵
ہوویگی۔ اونان ویلیاں وچّ سدھارن لوک سادھو سنتاں کولو ڈردے
سن۔ ناگا پٹنم قومانتری دھنا ڈھ لوکان دا شہر سی جتھے ہر کوئی
رچا ہویا سی۔ رچا بندہ جدوں پھر ویہل محسوس کردا ہے تاں اس
آدے منّ وچّ پھر اجہیاں مستیاں اُودیاں ہن خاص کرکے سادھواں پرتی۔
کوبلی -۸۰

لنکا توں پرتے چکرورتی گورو۔ تمل دیس وچ (سال
تقریباً ۱۵۱۵ء)۔

ناگا پٹنم - جاپھنا توں ناگا پٹنم دا ۱۲۵ ک۔ می۔ دا سفر
گورو صاحب نے سمندری بیڑے رانہی کیتا۔ ناگا پٹنم
بہت ہی وڈی بندرگاہ سی؛ ہندوستان دیاں چار
وڈیاں بندرگاہاں وچوں اک۔ کاروبار دی وڈی ہل چل
اتھے گورو صاحب نے محسوس کیتی۔ اتھے گورو
صاحب ہندو، مسلمان تے عیسائی دھرم گرواں نوں
ملے۔

---◆---

مہاتما جی تسی اتھے کی وچن آئے ہو؟

- جتنی لوکان پچھیاں ॐ

اتھے کجھ لوک وبلے ٹہل رہے سن کہ گورو صاحب
نال میل ہو گیا۔ مستی دے عالم وچّ آ گورو صاحب
نال اٹھکھیلیاں لگے کرن۔ "بابا جی تسی کہڑے دیس
توں ہو؟" گورو صاحب کیہا کہ میں لاہور پنجاب
توں۔ اگوں کہن لگے، "تسی کہڑا مال باہر بھیجنا وا
جہڑا ہزاراں میلان توں چل اتھے آئے ہو؟" گورو
صاحب نے کیہا مے سچ دا سوداگر ہاں۔ میں ہر تھان
جا دپائی دندا ہاں کہ لوکو سچ نوں پچھانوں تے نمرتا
وچّ آ جاؤ۔

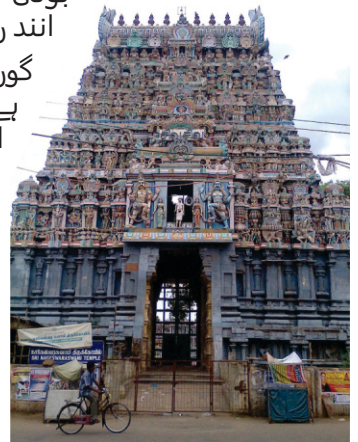
"باوا جی فرمائیے سچ کیا ہے؟" گورو صاحب نے کیہا
کہ سچ ایہہ ہے کہ ایس وبلے تسی مستی وچّ ہو۔
تھانوں نہی پتہ اگلے پل کی ہون والا ہے تھادے نال۔
چترائی سیانپ نال تسی وقت نوں ٹال نہی سکدے۔
یاد رکھنا جہڑے کدی کدائی پھر اجیہی مستی وچّ
اُودے ہن اوہ بعد وچّ ٹٹے ٹٹے اداس تے چنتا ترہندے
ہن۔ میں اوہ سچ دسدا جس نال سدیوی کھیڑا بنیا
رہندا ہے۔

اوہ جتنی لوک پھر ہسدے ہوئے کہن لگے اوہ کہڑی
بوٹی جنوں پین نال سدا
اند رہندا ہے؟

گورو صاحب کیہا اوہ
بے ربّ بارے گیان،
اوبدا ناں، سرسٹی
دی اصلیت۔

جتنی کہن لگے بابا
جی ربّ کہڑا
دسدا۔ اسیں اپنی
سوچ وچّ ہی انوں
پیدا کردے ہاں۔

گورو صاحب نے
کیہا کہ نہی تسی

آوی صدی ای۔ دا ناگیشور مندر کمبھکونم

اتھے وی گورو صاحب آئے تے لوکائی نوں دہائی دے
کے دسیا کہ جے مکتی چاہندے ہوتاں نرنکار دا نام
جپو۔ کرم کانڈاں آتے نہاؤن نال مکتی نہی ملنی۔
نرنکار پربھو دی ارادھنا کرو۔ اوہدے گن گاؤ۔

---◆---

تہنجاوور (تنجور) - کمبھکونم توں ۳۵ ک۔می۔ پچھم
وچّ پرسدھ نگر تہنجاوور ہے جتھے صاحب پدھارے۔
تہنجاوور تمل لوکاں دی دھارمک تے سبھیچار
راجدھانی ہے بہاؤ کیندر ہے۔ شہر ۱۲۰۰ سال پرانا
ہے۔ اتھے انیکاں پرانے مندر بن جو پراتتوتے ہنر دے
طورتے خاص اہمیت رکھدے ہن۔ یونیسکو نے کجھ
مندر تان گود ہی لے لئے۔ سو سارے اتہاسکاراں دا
مننا ہے کہ گورو صاحب نے اس شہر وچّ ضرور چرن
پائے سن۔ گورو صاحب دا اپدیش سن کے انیکاں
لوکاں نے سکھی دھارن کیتی جس دا ثبوت اتھے
موجود گرو دوارہ دندا ہے۔

---◆---

تہنجاوور دی ۱۸۶۷ ای دی فوٹو - (سروت- وکیپیڈیا)

جدوں بابے دے متھے وچّ روڑا وجیا ۵

تہنجاوور شہر دے باہروار کتے بابا جی پرانے مندر دے
کھنڈراں وچّ براجے ہوئے سن۔ کیرتن چل رہا سی۔
مردانے دی رباب نے رنگ بدھا ہویا سی کہ اتوں
کوئی اٹّ-روڑا ڈگیا تے آبابے دے متھے 'چ وجا۔ بابے
دا اجیہا ویراگ چھٹیا کہ رون نکل گیا۔ مردانہ وی
کھڑا گھٹّ سی۔ اوہنے جھٹّ بابے نوں تانا مار دتا کہ
بابا کی فائدہ ہویا تہاڈے ورگے پیغمبر وی روڑا وجن
تے رون؟

بابے نے کیہا مردانیا میرا تان رونا ہی ایہو ہے کہ
نرنکار اپنے نام چپن والے بھگتاں نوں ہتھ دے کے رکھدا
ہے دکھ نہی اؤن دندا۔ اوپروں اوپروں س—ریک
کشٹ دکھدے ہن پر مں دی پیڑا نہی ہندی۔ مطلب
تہانوں اٹا وجیا ہے، لہو نکلیا جاں روڑا ابھریا ہے پر
پیڑا نہی۔ اوہ اپنے پیاریاں نوں چڑھدی کلا وچّ رکھدا
ہے۔ نرنکار پر مہیش—ریاں دیاں ایہو صفتاں چل رہیاں

تملناڈو وچّ سنگم کال دوران بہت ساریاں مندراں دیاں عمارتاں ۵
اٹاں تے چونے دیاں وی ملدیاں ہن۔ لگدا بابا کتے انان کھنڈراں وچّ ہی
بیٹھا ہووے گا۔ نالے سوڈھی (ہنہ ۲۰۳) نے اشارہ دتا ہے کہ آجے بابے
نے دکھن دی یاترا شروع کیتی سی۔ اتھے ہی سوڈھی نے صاف لکھیا ہے
کہ پورب دیس دی یاترا تہن سال وچّ مکمل کیتی سی بابے نے

سن کہ بانی اترنی شروع ہو گئی۔ گورو صاحب نے
مردانے نوں پھر سچیت کیتا۔ رباب دی اچی گونج انان
کھنڈراں وچّ پھیلی:

سہنسر دان دے اندر روآیا۔۔ پرس رام رووے گھر آیا۔۔
آجے سو رووے بھیکھیا کھائی۔۔ ایسے درگہ ملے
سجائی۔۔ رووے رام نکالا بھیا۔۔ سینا لکھمں وچھڑ گیا
۔۔ رووے دپسڑ لنگ گوائی۔۔ جن سینا عادی ڈورو وائی
۔۔ رووہ پانڈو بھئے مجور۔۔ جن کے سوامی ربت حدور
۔۔ رووے جنمیجا کھئی گیا۔۔ ایکسی کارن پاپی بھیا۔۔
رووہ سیخ مسائق پیر۔۔ انت کال مت لاگے بھیر۔۔
رووہ راجے کتّ پڑائی۔۔ گھر گھر ماگے بھیکھیا جائی۔۔
رووہ کرپن سنجہ دھنّ جائی۔۔ پنڈت رووہ گیاں گوائی
۔۔ بالی رووے ناہ بھتاڑ۔۔ نانک دکھیا سبھ سنسار۔۔
منے ناؤ سوئی جن جائی۔۔ اوری کرم ن لیکھے لائی۔۔ ۱
بھائی صرف نام چپن والے ہی دکھ سکھ توں پر
اٹھدے ہن باقی سبھ دنیاں دکھاں وچّ گرسی پئی
ہے۔

---◆---

سریرنگم - تہنجاوور توں ۵۰ ک۔می۔ دور پچھم وچّ
گورو صاحب ترچناپلی دے مندر سریرنگم گئے۔
سریرنگم نوں دکھنی پنڈے پریاگ برابر مندے ہن۔
اکھے اتھے وی تہن دیریاواں دا میل ہے۔ اصل وچّ
صرف کاویری دریا ہی ہے جہدی دوسرا شہرا مکھ
دھارا وچّ ملدا ہے۔ استھان بہت رمنیک ہے۔

کہانی ایہہ دسدے نے کہ بھگوان رام نے بھیشن دی
مدد توں خوش ہو کے اونوں وشنوں بھگوان دی اک
خوبصورت مورتی بخش دتی۔ پر نال شرط سی کہ
مورتی نوں صرف اک تھان تے ہی ستھاپت کرناں ہے
انوں تھان تھان نہی لئے پھرنان۔ پر جدوں بھیشن
اتھو دی (ترچناپلی) لنگھ رہا سی تان انوں حاجت
آئی تے انے مورتی اک تھان تے رکھ دتی۔ واپس جدوں

سریرنگم دے مندر سن ۱۸۷۰ ای۔

نہا دھو کے دوبارہ مورتی چکنی چاہی تان پھر اوہ
اتھوں (سری رنگم توں) ناں پئی۔ (ایہو کہانی بھارت
دے انیکاں پور مندراں دی ہے۔ اتھے تھوڑا فرق ہے۔
باقی تھواواں تے راون مورتی چکی جا رہا ہندا ہے، پر
اتھے بھیشن ہے۔)

اتھے وی پرسدھ مندر بن تے گورو صاحب نے اتھے وی پہنچنا ہی سی۔

---◆---

مچھلیپٹنم مشہور بندرگاہ رہی ہے۔ انوں 'مسولیپٹنم' جاں نرا 'بندر' وی کہہ دتا جاندا رہا ہے۔ اتھوں ہی یونان تے یورپین ملکاں دے وپاری مملل چکدے سن۔ اس وپار دا اتھاس کوئی ۲۰۰۰ سال پرانا ہے۔ اس پرانے بودھی شہر وچ بہت ہی پرانے مندر وی موجود ہن۔ اگست رشی دا مندر آج وی موجود ہے۔ ایک راتری-ملکارجن سوامی مندر وی اتھے ہے۔ یاد رہے اونی دنی مندراں وچ دیوداسی پرتھا وی زوراں تے سی۔

اتھے گورو صاحب لوکاں نوں کریتیاں چھڈن اتے اصلی کرتے نوں یاد رکھن دا اپدیش دتا۔ اک موقع جدوں اکانت وچ بیٹھے سن تاں دین دنی دے مالک اگے لوکائی تے ترس کرن دی ارداس کیتی تے اتھوں تک کیہا کہ جناس سمندر وچ پانی ہے اے گناہ ہن ساڈے۔ اے نرنکار نوں اپنی جیواں تے ترس کردا رہی۔ شبد بولیا:

گوڑی چیتی محلہ ۱ کت کی مائی باپ کت کیرا کدو تھاوہ ہم آئے .. اگن بمب جل بھیتر نیچے کاہے کم اپائے .. ۱ میرے صاحبہ کون جانے کن تیرے .. کہے ن جانی اوگن میرے .. ۱ رہاؤ .. کیتے رخ برکھ ہم چینے کیتے پسو اپائے .. کیتے ناگ قلی مہ آئے کیتے پنکھ اڈائے .. ۲ ہٹ پٹن بچ مندر بھنے کر چوری گھر آوے .. ۳ اگے دیکھے پچھے دیکھے تجھتے کہا چھپاوے .. ۳

مچھلیپٹنم - ۱۷۷۶ ای دی تصویر

نٹ تیرتھ ہم نو کھنڈ دیکھے ہٹ پٹن باجارا .. لے کے تکرڑی تولن لاگا گھٹ ہی مہ ونجارا .. ۴ جینا سمنڈ ساگر نیر بھریا تیتے اوگن ہمارے .. دنیا کرہ کچھ مہر اپاواہ ڈبڈے پتھر تارے .. ۵ جینڑا اگن برابر تپے بھیتر وگے کاتی .. پرنوت نانگ حکم پچھانے سکھ ہووے دن راتی .. ۶ ۵ ۱۷

---◆---

وجیواڑا - اتھے دے مندراں وچ پرچار کرن اپرنٹ پھر گورو صاحب وجیواڑا پدھار گئے۔ اتھے سکھ سنگت

اتے دو گوردوارہ صاحب وی موجود ہن۔ پرمپرا انوسار اتھے گورو صاحب اتے بابا سری چند دووے اکٹھے ہوئے سن۔ کیسے پراتن تیلگو گرتھ وچ وی گورو صاحب دی آمد بارے ذکر دسیدا ہے۔ ضرورت ہے کوئی ودوان اس پکھتے کھوج کرے۔ اتھوں دا پہلا گوردوارہ ۷۰ کو سال پرانا ہے۔ اتھے اداسی اثر محسوس نہی ہندا۔

شہر دا ناں وجی (جت) دا واڑا اس کر کے ہے کیونکہ ہندو مندے ہن کہ اتھے درگا ماتانے راکھشاں نوں مار کے آرام کیتا سی۔ شہر دا پہلا ناں وجیواٹکا ہندا سی۔ مندر دا ناں کنکا درگا مندر ہے۔ اس جگا بارے مہامبھارت وچ وی ذکر ملدا ہے۔

کیونکہ ایہہ بودھیاں دا وی پوتر ستھان سی۔ چینی یاتری بیون سانگ اتھے لما سمارکیا سی۔

---◆---

منگلاگری - دا پانکلا لکشمی نرسنہاسوامی مندر (جو پہاڑی تے ستھت ہے) بہت پرسدھ ہے۔ اتھے گورو صاحب دے پہنچن دا ذکر ہے۔ ادھرا پردیس سرکار دی ویبسائٹ توں پتہ چلدا ہے کہ اس مندر تک پہنچن لئی جو پوڑیاں بنیاں ہوئیاں ہن اتھے اک سلیکھ ہے جس تے لکھیا ہے کہ اتھے مہاراجہ کرشندیوارایا وی آیا سی۔ (صلح لیکھتے ذکر ہے کہ ایہہ علاقہ مہاراجہ رایا دے جرنیل تماراسونے سن ۱۵۱۵ وچ اڑیسہ دے گچپتی راجا توں کھوپیا سی) اس توں تھوڑا اتے چڑھ کے بنگال دے پرسدھ کرشن بھگت چیتنیا مہانپرہو دی چرن پادکا بنی ہوئی ہے۔ تھوڑا پور اتے جا کے نرسنہاسوامی دی مورتی ہے جس دا صرف منہ ہی ہے۔ پانکلا سوامی صرف گڑ دا شربت ہی پیندا ہے۔ جنو تیلگو بھاشا وچ پانکلا کہندے ہن۔ ۱۵ سینٹی میٹر چوڑے منہ وچ پنڈے شربت پاؤدے۔ کچھ چر تک گڑ دی آواز اودی رہندی ہے تے او لگدا جویں مورتی سچ مچ شربت پی رہی ہے۔ پھر وادھو شربت باہر آجاندا ہے مانو کرولی کر دتی۔

گورو صاحب نے بیٹھ سشوہت شبد ایٹھے رچیا۔

گوڑی محلہ ۱ ایسو داس ملے سکھ ہوئی .. دکھ وسرے پاوے سچ سوئی .. ۱ درسن دیکھ بھئی مت پوری .. اٹھسٹھ مجن چرنہ دھوری .. ۱ رہاؤ .. نیتر سنتوکھے ایک لو تارہ .. جھوا سوچی ہر رس سارا .. ۲ سچ کرنی ابھ انتر سیاوا .. من ترپناسیا الکھ ابھوا .. ۳ جہ دیکھو تہ تہ ساچا .. بن بوجھے جھگرت جگ کاچا .. ۴ گڑ سمجھاوے سوچھی ہوئی .. گرمکھ ورا بوجھے کوئی .. ۵ کر کرپاراکھہ رکھوالے .. بن بوجھے پسو بھئے بیتالے .. ۶ گر کہیا اوڑ نہی دوجا .. قصو کہ دیکھ کرؤ ان پوجا .. ۷ سنت بیت پرہہ ترہون دھارے .. اتم چینے سوتن بیچارے .. ۸ ساچ ردے سچ پریم نواس .. پرنوت نانک ہم تاکے داس .. ۹ ۸

لگدا ہے ایہہ شبد کسے سنت مہاں پرکھ دے میل موقعے رچیا ہووے۔ ایہہ وی اسیں جاندا ہے ہاں کہ

گورو صاحب چیتنیا مہاں پر بہو نوں پہلاں جگن ناتھ پوری وکھے مل چکے سن۔ پھر جویں آتے دتا ہے کہ چیتنیا دے اُون بابت شل لیکھ وی موجود ہے سو ایہو اندازہ ہے کہ گورو صاحب انوں دوبارہ اتھے

پانکلا مندر جتھے سوامی صرف گڑ دا شربت ہی پیندا ہے۔ چیتنیا پر بہو وی اتھے آئے سن۔

ملے ہونگے۔

اتھے ہی وشنو دا لکشمی نرسمہا مندر ہے۔ پہاڑی تے گہاواں وی بن۔ جینیاں دے اتھاسک ستھان وی بن۔

---◆---

گنٹور سادھواں نوں کیہا کہ ایہہ کھیڈ سچ تے پریم دی ہے

پھر گنٹور وکھے رام نام ش—یترام مندر وکھے وی میلہ سی۔ گنٹور دا حوالہ پڑھن توں پتہ لگا ہے کہ اتھے میلہ مارچ-اپریل وچ ہی لگدا ہے۔ سو ایہہ گل ثابت ہو گئی کہ سری سیلم دے ملکارجن مندر گورو صاحب مکھ میلے ویلے بہاؤ شور اتری تے ہی گئے سن۔ گنٹور دے میلے وکھے لگدا ہے صاحب نے سادھواں نوں سر—ربویا پک دا اپدیش دتا کہ تے ہدایت کیتی کہ سر—ریر نوں کوہنا بند کروتے واہگورتے دی رجا وچ آؤ۔

ایہہ وستھار اسپیں اس کر کے لکھ رہے ہاں کیونکہ جو سکدا ہے جتھے چیتنیا مہا پر بہو دے چرناں دے نشان بن کتے گورو صاحب دے وی بہاؤے اتھے ہون۔ کیونکہ چیتنیا تے گورو صاحب وچ پہلاں میل ہو چکا سی۔

سو انان چاراں شہراں دے لوکاں نوں ونڈ چھکن، ستنام دا اپدیش دے کے کرم کاندھاں توں ورج پچھم والے پاسے سرسیلم نوں روانہ ہو پئے۔

رستے 'چ پہلاں ۹۰ کہ۔ می۔ دا سفر کر کے صاحب، وینوکونڈا شہر رکے تے اتھوں دے راجے نوں اپدیش دتا۔

---◆---

سرسیلم وکھے متھا، جیبھ ونیدے، بتھ، پیر، زبان وڈھیدی ویکھ گورو صاحب دا بردا تڑپہ اٹھیا

سرسیلم گنٹور توں ۲۱۵ کہ۔ می۔ پچھم وچ نلا ملا پہاڑیاں وچ ستھت ہے۔ یاد رہے ایہہ پوری گھاٹ دی پریت مالا دا حصہ ہے۔ اس بابت پنڈیاں نے کہانی کجھ ایو گھڑی ہوئی ہے:-

شو جی تے پاربتی دے دو پتر سن؛ گنیش تے کارتک۔ ماپیاں نوں سمجھ نہی سی آرہی کہ کہڑے پت دا ویاہ پہلاں کیتا جائے۔ ماپیاں نے شرط رکھ دتی کہ جہڑا منڈا پہلاں دنیاں دا چکر لاکے آئیگا اوہدا ویاہ پہلاں کیتا جاویگا۔ کارتک تاں مورتے سوار ہو کے روانہ ہو گیا۔ گنیش سست پنڈا سی پر دماغی سی۔ اوہنے اپنے ماں پیو دوالے سبت چکر لائے تے نٹھ کے بہہ گیا۔ وچارا کارتک جدوں آیا تہ تک گنیش دے ویاہ دیاں تیاریاں شرع ہو چکیاں سن۔ ایہہ ویکھ کارتک وٹر گیا تے گھروں نکل گیا۔ جا کرونجا پہاڑیاں تے آسن کیتا۔ ماپے انوں لبھن چڑے۔ کارتک پور اگے کھسکن لگا سی کہ دیوتیاں نے سمجھا بجاہ کے روک لیا۔ سو جدوں دیوتیاں نے کارتک نوں روکیا سی ماپے نلاملا پہاڑی تے وشرام کر رہے سن۔ اس کر کے اتھے ایہہ ستھان بنیا۔ باقی اتھے پھل چٹے چمیلی دے چڑائے جانڈے ہن اس کر کے ناں بنیا ملکارجن۔ (ملکا-چمیلی، ارجن-چٹا)

بھارت دے بہتے جوتیلنگ مندران وکھے چل رہے ورتارے تاں گورو صاحب نے ویکھ لے سن، ملکارجن مندر اجے باقی سی۔ گورو صاحب اتھے شور اتری موقع پہنچے کیونکہ اتھوں دا مکھ میلہ شور اتری تے ہی لگدا ہے۔ اتھاس توں ایہہ وی محسوس پنڈا ہے کہ جے گورو صاحب میلے وچ آجے دیری ہندی تاں صاحب نیڑے تیڑے دے تیرتھ استھان ویکھ لیندے سن۔ سو شور اتری 'چ آجے وقت ہون کر کے پہلاں منگلاگری گنٹور وجیواڑا آدی ویکھے۔

گورو صاحب دے اتھے اُون دے دناں وچ ہی لگ پگ اتھے مہاراجہ کرشن دیورایا اتھے آچکا سی۔ اتھے پڑی بردیویدک رسم چل رہی سی۔ سن ۱۳۳۰ (دے آس پاس) وچ راجا انا ویم ریڈی نے اک مندر وچ اک تھڑا بنا دتا، جس تے شر دھالو اپنے سر ریرک انگ مندر نوں دان کردے سن۔ کوئی اپنی جیبھ وڈھدا، کوئی ہتھ، کوئی پیر، کوئی اگلی تے کوئی پیر دی اگلی، کوئی متھا وندا، کوئی جیبھ، جاں سریر دا کوئی ہور انگ۔ کوئی تاں پہاڑی توں چھال مار کے اپنی جان ہی

کوہلی - ۷۳ لکھیا ہے کہ گورو صاحب سلور ضلع سریکاکلم وی گئے جو وجیواڑا توں ۵۰۰ کہ۔ می۔ ہٹواں ہے۔ اتھاس وچ سریکاکلم جاں سلور دی ۱۶ صدی وچ کوئی اہمیت نظر نہی آدی۔ ستھانک پدھرتے کھوج اس بابت کجھ روشنی پا سکدی ہے۔ سو سکدا اتھے کسی اداسی سادھو دا ڈیرہ ہووے جاں ہو سرسیلم دے میلے وچ آجے دیری ہووے تاں گورو صاحب اودھر گئے ہون۔ انج ساڈے نگاہ 'چ کوئی مہتویورن گل نہی آئی جس دی وجا کر کے گورو صاحب اودھر جان۔ جا ہو سکدا گورو صاحب سریکاکلم جگن ناتھ پوری توں آئے ہون۔

گورو صاحب دا اگلا ٹیچا وجینگر پہنچنا۔

سو مردانے دی وجدی رباب دے نال نال نرنکار دی صفت صلاح وچ مسرت رب داروپ گورو پھر کرنول (آندھرا پردیس) نوں روانہ ہندا ہے۔ کرنول اتھوں ۱۸۰ کھ. می. ہے۔ ہندری- تنگھدرا- کرشنان دریاوا دے لگیگ سنگم تے، نلا ملا پہاڑیاں دے پیراں بیٹھ کرنول اونی دنی اک پڑائ دے طور تے مشہور سی۔ کرشندیوارا یا دے ادھین راجے دا اتھے راج ہندا سی۔

---◆---

تے لو! پنڈیاں نے کرنول دے لوکاں دے گلاں وچ گتھ گتھ لمیاں گنیش دیاں مورتیاں پوائیاں سن

کرنول 'چ مرداناں تان ویکھ کے دنگ رہ گیا، "بابا جی آہ چنگے لوکے نے ایہناں تان پتھر پی گل 'چ پائے۔" گورو صاحب نے اک پڑے لکھے پنڈت نوں پچھیا بھئی تسی گلاں وچ مورتیاں کیو چکی پھر دے ہو؟ پنڈت نے دسیا کہ بابا جی ایہہ مورتی گل وچ پائی ہووے تان جھڑے کم نوں ہتھ پاؤ اوہ سدھ ہندا ہے۔ لاگے ہی کھڑے بندے نے پنڈت دی گل کتّ دتی۔ مورتی میرے گل وچ سی جدوں میں کھیت بیجیا۔ سوکا پے گیا۔ دانہ پلے نہیں پیا۔ پنڈت نے ہور دسیا کہ تریہراکھس نوں شو جی تان ہی ختم کر پائے کیونکہ شو جی نے گنیش دی ارادھنا کیتی سی۔

اتھے پھر گورو صاحب نے شبد اچاریا:

(سریراگ) کیتا کہا کرے من مان۔ دیونہارے کے ہتھ دان۔ بہاؤے دیئے ن دینی سوئی۔ کیتے کے کہیئے کیا ہوئی۔ آپے سچ بہاؤے تسی سچ۔ اندھا کچا کچ نکچ۔ ارباؤ۔ جا کے رخ برکھ آراؤ۔ جیہی دھات تیا تن ناؤ۔ پھل بہاؤ پھل لکھیا پائی۔ آپ بیج آپے ہی کھائی۔ آکچی کندھ کچا وچ راج۔ مت الونی پھکا ساڈ۔ نانک آنے آوے راس۔ وں ناوے ناہی سبابس۔ ۳ ۳۲

صاحب نے پنڈت دی دیہی نوں ہتھ لاکے پچھیا ایہہ کی ہے؟ چنچ گیانی پنڈت بول پیا ایہہ مٹی ہے۔ تان پھر گورو صاحب نے کہا اوئے بھولیو کی پئے کر دے ہو مٹی دے گل وچ مٹی پا کے کی حاصل کرو گے؟ جے سچ مچ بھگوان نوں پرسن کرناں ہے تان اوہدا نام جیو۔ پریم والی مورتی گلی پو۔ صفت صلاح دے مارگ تے او۔

اتھو دے راجا نوں مل کے دا گیان کرا، ونڈ چھکن دا سدھانت دوہرا صاحب اگے چل دے بنے۔

اگے ۱۰۰ کو کھ. می. پچھم وچ گئی (آندھرا پردیس) دا مشہور قلعہ ہے۔ اتھے جوگیاں تے راجے وچ ستنام دی دہائی پا اگے جتھے اجکل گنٹکل شہر ہے اتھے دی لنگھدے ہوئے ۷۵ کھ. می. دا پنڈا کر کے بلاری شہر پہنچ گئے جو اجکل کرناٹک صوبے وچ ہے۔

بلاری دی کہانی وی عجیب ہے۔ کیا جاندا کہ ایہہ چھوٹا جیہا پنڈ ہندا سی تا ونجارجے اتھے جدوں اگے

دے دن دا۔ اجیہا کرن تے پجاریاں نے ریڈی بادشاہ نوں بہت اسپسساں دتیاں سن۔ در اصل ایہو جیہا سنسکرت نیخیز گھنٹاواں کر کے مندر وچ درشک شردھالواں دی گنتی و دھدی سی جس کارن پنڈے ایہناں ظالم رسماں نوں اتشاہ دندے سن۔

گورو صاحب سریر نوں کوہ کے بھگوان نوں خوش کرن والیاں پوجاواں دا پہلاں وی کھنڈن کر چکا سی۔ دوسرے پایے مسلمان حکمراناں واسطے ایہہ دھیا بہانہ ہندا سی موقع ملن تے مندر نوں لٹن تے پٹن دا۔ نحس کرن دا۔

اتھے وی پھر گورو صاحب نے دہائی دتی کہ سریر نوں کوہن نال نرنکار پرسن نہی ہندا۔ ایہہ ظلم ہے۔ رب دے راہ وچ جورا زبردستی نہی پروان۔ اکھن

ہندواں وچ نرا سریسلم ہی نہی تھانئی تھانئی سریر نوں کوہن دا رواج سی۔ گورو صاحب نے تھان تھان جا کے دہائی دتی کہ نرنکار اس طرحاں سریر نوں کہن نال نہی پسیجدا۔ گورو صاحب دی سکھیا نے بھارت وچ انقلاب لے آندا سی۔ پر کتے کتے اچ وی ایہہ رسماں موجودے۔ خاص کر کے ہندواں دیا اوہ ابادیاں جو گورو نانک صاحب دے آگم تون پہلاں ہی بھارت تون ہجرت کر گئیاں سن اتھے ایہہ رسماں اچ وی بہارو ہن۔ مثال دے دے طور تے بالی اتے ہور سمندری ٹاپو۔

جوڑ چپے نہ جوڑ۔ جوڑ ن منگن دین ن جوڑ۔ "کجھ ایہو جیہا شبد اتھے وی پڑیا گیا ہووے گا:-

م ۱ لکھ لکھ پڑیا۔ تیتا کڑیا۔ بہو تیرتھ بھویا۔ تیتو لویا۔ بہو بھیکھ کیا دیہی دکھ دیا۔ سہ وے جیا اپنا کیا۔ ان ن خایا ساڈ گویا۔ بہو دکھ پایا دوجا بھایا۔ بسترن پھرے۔ ایہنیں کہرے۔ مون وگوتا۔ کیو جاگے گر بن سوتا۔ پگ اپیتانا۔ اپنا کیا کمانا۔ ال مل کھائی سر چھائی پائی۔ مورکھ اندھے پت گوائی۔ وں ناوے کچھ تھائی ن پائی۔ رہے بیبانی مرئی مسانی۔ اندھ ن جانے پھر پچھتانی۔ ستگوڑ بھیتے سو سکھ پائے۔ ہر کا نام من وسائے۔ نانک ندر کرے سو پائے۔ اس اندیسے تے نہکیول ہوے سبب جلائے۔

یاد رہے گورو صاحب دی کیرتی اودوں تک پورے ہندوستان وچ پھیل چکی سی۔ سادھو مہاتما تے پنڈے گورو صاحب دے اُون دی اڈیک کریا کردے سن۔

---◆---

تاں انان دے پوجا کرن لئی کوئی مندر نہی سی۔
اونان نے شو جی دے لنگ دی تھان، لکڑی دی بلی گڈ
کے پوجا کیتی تے کم چلایا۔ بولی بولی اوہ بلا والا
مندر ہی مشہور ہو گیا تے شہر دا ناں بلاری بن گیا۔
ہزاراں سال پرانا شہر ہے ایہہ۔ پہاڑی تے مضبوط
قلعہ ہے۔

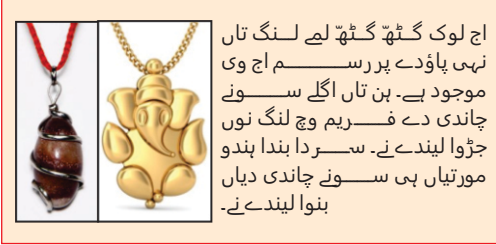
سو صاحب نے اتھے وی راجے تے پنڈتاں نوں رایے پایا
سی۔

---◆---

بلاری توں ۵۵ کھ۔می۔ پھر وجینگر (اج دا ہمپی شہر کرناٹک) پہنچے۔

(۵۰۰ سال پہلاں دنیا دا وڈا شہر تے اج بیجاگ ہے
وجینگر)

جدوں گورو صاحب وجینگر نگر آئے اودوں ایہہ دنیا
دا دوسرے نمبر تے سبھ توں وڈا شہر سی۔
اتہاسکاراں دا کہنا ہے کہ ایہہ دنیا دا شاید سبھ
توں امیر شہر سی۔ اج ایہہ شہر ہے۔ چراگ ہو چکا
ہے۔ عالیشان عمارتاں دے کھنڈر اج وی موجود ہن۔
اوتھے پہنچ کے پھر شہر دی امیری دسن دی
ضرورت ہی نہی پیندی۔ کھنڈر اپنے آپ بولدے ہن۔

اج لوک گٹھ گٹھ لے لنگ تان
نہی پاؤدے پرسسم اج وی
موجود ہے۔ ہن تان اگلے سونے
چاندی دے فریم وچ لنگ نوں
جڑوا لیندے۔ سردا بندا ہندو
مورتیاں ہی سونے چاندی دیاں
بنوا لیندے۔

ایہہ مہاراجہ کرشن دیورایا دی راجدھانی سی۔ جس
دے راج وچ اج دا سارا تملناڈو، کیرل، آندھرا پردیس
تے لگیگ سارا کرناٹک شامل سی۔ جدوں گورو صاحب
جگن ناتھ پوری وکھے ٹھہرے ہوئے سنن اپن اونی
دنی ہی اس نے اڑیسے تے حملہ کیتا سی۔ راجا آپ کوی
وی سی۔ اونی دنی ہی (۱۵۲۰ء) وچ اک پورنگالی
یا ترو وجینگر آیا سی جس نے نگر دی شان بارے
وستھار وچ لکھیا ہے۔

اتھاس وچ کتے اشارہ تان نہی ملدا کہ گورو صاحب
مہاراجہ کرشن دیورایا (۱۵۰۹-۱۵۲۹ء) نوں کتھے
ملے سن۔ پر سمبھوانا وجینگر وچ ہی ملن دی بندی
ہے۔ یاد رہے گورو صاحب دی ہمیشاں کوشش بندی
سی علاقے دے حکمران نوں ملن دی۔ گریانی وچ دو
تن واری رایا لفظ صاحب نے ورتیا ہے۔ پنجابی وچ انج
'رائے' لفظ ہے۔ ہو سکدا ایہہ والا شبد اتھے ہی رچیا
ہوے:-

مل خریدی لالا گولہ میرا ناؤ سبھاگا۔۔ گر کی بچنی
ہاٹ بکانا جت لایا تے لاگا۔۔ اتیرے لالے کیا چترائی۔۔
صاحب کا حکم ن کرنا جائی۔۔ ارباؤ۔۔ ما لالی پیو
لالا میرا ہوں لالے کا جاپا۔۔ لالی ناچے لالا گاؤے بھگت

کرؤ تیری رایا۔۔ آ پیئہ ت پانی آنی میرا کھاہ ت
بیسن جاؤ۔۔ پکھا پھیری پیر ملووا جپت رہا تیرا ناؤ
۔۔ ۳ لون حرامی نانک لالا بخسہ تده وڈبائی۔۔
آدی جگا دیپت داتا تده وں مکت ن پائی۔۔

یاد رہے اونی دنی مہاراجہ رایا دے دربار وچ فارسی
جانن والے ملازم سسن۔ پنجابی کھتری بھارت دیا
ساریاں ریاستاں وچ دیوانی لئی مشہور سن۔
لگدے پیٹھ دتا شبد جوگیاں دی بولی وچ اوناں
اتھے ہی رچیا سی۔

مارو محلہ ۱ دکھنی۔۔ کاپا نگر نگر اندر۔۔ ساچا
واسا پر گگندر۔۔ استھڑ تھان سدا نرمائل آپے آپ
پائندا۔۔ ۱ اندر کوٹ چھجے بٹالے۔۔ آپے لیوے وسٹ
سمالے۔۔ بجر کھاٹ جڑے جڑ جانے گر سبدی کھولاندا
۔۔ ۲ بھیت کوٹ گفا گھر جانی۔۔ نو گھر تھاپے حکم
رجائی۔۔ دسوے پرکھ الیکھ اپاری آپے الکھ لکھاندا
۔۔ ۳ پون پانی اگنی اک واسا۔۔ آپے کیتو کھیل
تماسا۔۔ بلدی جل نورے کرپاتے آپے جل نہہ پائدا
۔۔ ۴ دھرت اپائی دھری دھرم سالا۔۔ اتہت پرلو آپ
نرالا۔۔ پونے کھیل کیا سبھ تھائی کلا کھنچ ڈھاپاندا
۔۔ ۵ بہار اٹھارہ مالن تیری۔۔ چوڑ ڈھلے پونے لے پھیری
۔۔ چند سورج دی دیکھ راکھے سس گھر سوڑ
سماندا۔۔ ۶ پنکھی پنج اڈر نہی دھاوہ۔۔ سپھلیو
برکھ امرت پھل پاوہ۔۔ گرمکھ سہج روے گن گاؤے
پرسن چوگ چکاندا۔۔ ۷ جھلمل جھلکے چندن تارہ۔۔
سورج کرن ن بجل گینارا۔۔ اکتھی کتھو چہن نہی
کوئی پور رپیا من بھاندا۔۔ ۸ پسری کرن جوت اجیالا
۔۔ کر کر دیکھے آپ دیا۔۔ اندرن جھنکاڑ سدا دھن
نرہو کے گھر وعدہ۔۔ ۹ انہڈ واجے بہرم بہو بھاجے
۔۔ سگل بیاپ رپیا پر بہ چھاجے۔۔ سبھ تیری تو
گرمکھ جاتا در سووے گن گاندا۔۔ ۱۰ آدی نرنجن
نرمل سوئی۔۔ اوڑن جانا دوجا کوئی۔۔ ایکنکاڑ وسے
من بہاوے ہومے گرپ گواندا۔۔ ۱۱ امرت پیا سنگور
دیا۔۔ اوڑن جانا دوا تیا۔۔ ایکو ایکو سو ایر پر میڑ پرکھ
خجانے پاندا۔۔ ۱۲ گیان دھیان سچ گھر گمبھیرا۔۔
کوئی ن جانے تیرا چیرا۔۔ جیتی بے تیتی تده چاچے
کریم ملے سو پاندا۔۔ ۱۳ کریم دھرم سچ ہاتھ تمارے۔۔
ویرواہ اکھٹ بھنڈارے۔۔ تو دیاں کرپال سدا پر بہ
آپے میل ملاندا۔۔ ۱۴ آپے دیکھ دکھاوے آپے۔۔ آپے
تھاپ اتھاپے آپے۔۔ آپے جوڑ وچھوڑے کرتا آپے مار
جیواندا۔۔ ۱۵ جیتی بے تیتی تده اندر۔۔ دیکھہ آپ
بیس بج مندر۔۔ نانک ساچ کہے بیننتی پر درسن
سکھ پاندا۔۔ ۱۳ ۱ ۱۶

۱۵۶۵ ای وچ مغل سلطاناں نے رل مل کے وجینگر تے
حملہ کیتا۔ شہر نوں چنگی طرحاں لٹیا پٹیا تے تحس
نحس کر دتا۔ برباد ہو جان دے باوجود ۱۵۷۰ دے
تیرے تیرے اک اطالوی سوداگر وجینگر آگیا تے شہر

گیانی گیان سنگھ-۱۶، گیانی جی نے گورو صاحب دارا چور جانا
وی لکھیا ہے پر اتھاس ول نگاہ ماریے تان پتہ لگدا ہے کہ رانچور
وکھے اودوں کھچوتان بنی ہوئی سی۔

دے کھنڈرات ویکھ کے حیران رہ گیا۔ اس نے اس بابت وستھار نال لکھیا ہے کہ کوئی وی شہر پکا نہی ہندا۔ کسے وی شہر نال کجھ وی ہو سکدا ہے۔ اس لکھیا ہے کہ وجینگر دیاں شاندار عمارتاں اج شیراں چیتیاں تے گدڑا دا وسیا ہن۔

---◆---

ہمپی - وجینگر دے این نال ہی پرانا شہر ہمپی ہے جس دا ذکر رمان تے پراناں وچ ملدا ہے۔ کیونکہ اتھے ہمپی دیوی دا مندر پورے ہندوستان وچ پرسدھ ہے۔ نال ہی شنکر نچاریا دا مٹھ وی ہے جتھے گورو صاحب نے سادھواں نوں سمجھایا سی کہ بھگوان نرا نرا کار ہی نہی اوہ سرگن وی ہے۔

تنگبھدرا ندی دوالے دا ایہو علاقہ جنورمان وچ سگریو دا باندر-دیسدر کیہا ہے، جو بالی دا ودّا بھرا

اتھاسک دستاویزاں نوں پرے رکھ کے، ذرا وجینگر دے کھنڈرات نوں ویکھو تاں پتہ لگدا ہے کہ شہر دی کی شان رہی ہوویگی۔ بھارت وچ ہور کتے وی ایے وشال کھیتڑ وچ کھنڈرات نہی ہن۔

سی۔رمائن وچ تنگبھدرا دریا نوں ہی ہمپا-سہریا کیہا گیا ہے۔ ہنومان دا وی ایہو علاقہ ہے۔

---◆---

مرے پنچھی جوا کے پچھتایا بابا ۵

ہمپی دے علاقے دی گل ہے۔ گورو صاحب اک آشرم وچ ٹھہرے ہوئے سن کہ منہیر سار جھکڑ بنیری - مینہ آیا۔ بابا تے مردانہ کھڑکی وچوں ویکھدے ہن کہ پت پت کجھ ڈگن دی آواز آرہی ہے۔ مینہ ہٹن تے کی تکدے نے کہ پنچھیاں دے ستھراں دے ستھراں لٹھے پئے: طوطے، کبوتر، شہرکاں (گٹاراں) بلبلان آدی۔ مردانے نوں بڑا دکھ ہویا ایہہ ویکھ کے۔ اجے راتیں ہی اوہ اک بلبل دی نقل لاہ رہا سی۔ وچے طوطے وی سیٹیاں مار رہے سن۔

آسا محلہ اپنچدے .. ددھ بٹن دھین پنکھ بٹن پنکھی جل بٹن اتبھج کام نہی .. کیا سلطان سلام ویونا اندھی کوٹھی تیرا نام نہی .. اکی وسرہ دکھ بہتا لاگے .. دکھ لاگے توں وسڑ نہی .. ارباؤ .. اکھی اندھ جیہہ رس نہی کئی پوون ن واجے .. چرنی چلے پجوتا آگے وں سبھیا پھل لاگے .. اکھہر برکھ باغ بھنے چوکھی سنجت بھاؤ کرہی .. سبھنا پھل لاگے نام ایکو بٹن کرما کیسے لیہی .. ۳ جیتے جی تیتے سبھ تیرے وں سیوا پھل کسے نہی .. دکھ سکھ بھانا تیرا ہووے وں ناوے جیو رہے نہی .. ۴ مت وچ مرن

جیوں ہوڑ کیسا جا جیوا تاں جگت نہی .. کہے نانک جیوالے جیا جہ بھاوے تہ راکھ تھی .. ۱۹ ۵

مردانہ تاں ویکھ کے رون ہاکا جیہا ہو گیا، بولیا، "بابا ایہہ کی قہر واپریا آ۔ اوہ وی تیرے اس علاقے تے آؤن تے؟" بابے دا پردا وی تڑپھ اٹھیا تے مردانے نوں کہن لگا، "مردانیا اتاں پنچھیاں تے سستام کہہ کے جل ترونک، ایہہ مرے نہی سستے پئے۔" مردانے نے اجیہا ہی کیتا تاں اک اک کر کے سارے پنچھی اڈ گئے۔

آشرم وچ اس گل دی دہائی پے گئی۔ نال دے پنڈ دے لوک وی مرے ہوئے پنچھی چک لیا۔ بابے نوں اپنی غلطی دا احساس ہویا۔ کہ اک پاسے تاں میں اوہدی رجا دی گل کردا ہاں تاں آہ کی کر دتا میں۔ بابا بہت دکھی ہویا۔ تنگبھدرا ندی وچ جا وڑیا۔ باہر مردانہ دہائی دیوے، بابا سجا مینوں دے، قصور میرا آ۔ کنا ہی چر بابا پانی وچ ڈبا رہا۔

کیہا جاندا اوتھے پھر بابے دا نرنکار نال میل ہویا۔ اندرو آواز آئی کہ ایہہ وی میرا حکم سی تینوں پسچاتاں کرن دی ضرورت نہی۔ اوتھے پھر بابے نے شبد رچیا:-

سنیئے ایکو وکھانیئے سرگ مرت پیال .. حکم ن جائی میٹیا جو لکھیا سو نال .. کوون موآ کوون مارسی کوون آوے کوون جائ .. کوون رہسی نانکا کسی کی سرت سمائی .. ۱۱ ا ہؤ

موآ مے ماریا پوون وے درباؤ .. ترسنا تھکی نانکا جا من رتا نائی .. لوٹن رتے لوٹنی کئی سرت سمائی .. جیہہ رسائن چونڑی رتی لال لوائ .. اندر مسکی جھکولیا قیمت کہی ن جائ .. ۲

---◆---

جدوں جنگلی جیو بابے دی شرن وچ آئے آ

ہمپی توں چلکے بدامی دے علاقے وچ اک پہاڑی دی گود وچ بیٹھے سن کہ مردانے اوناں پنچھیاں دی گل چھیڑ دتی جنان نوں بابے نے جوایا سی۔ مردانہ وی کدی بابے دی دکھدی تے ہنر رکھ دیا کردا سی۔ گورو صاحب نے کیہا مردانیا ایہہ سبھ اس دے بھانے اندر ورتدا ہے۔

مردانے نے گل پلٹی۔ کہندا، نہی مے تاں ایہہ وچار کر رہا ہاں اک اتاں پشو پنچھیاں نوں کوئی احساس نہی کہ اتاں نال کی واپری؟ نال ہی مردانے نے پچھ لیا کہ کی پشو پنچھی وی رضا وچ ہن؟ کی اتاں نوں وی رب دی ہوند دا احساس ہے؟

بابے نے کیہا تسی اتاں نوں نفرت

کر کے ویکھو۔ اناں نوں پیار محبت کر کے ویکھو۔ کی ایہہ تہاڈی بھاوانی نوں سمجھدے؟ مردانے کیہا ہاں ایہہ سنیہ پیار ہمدردی سمجھدے۔

بھانا ربّ دا۔ کجھ گھڑیاں بعد اک جانور کتے پھس گیا۔ پشو اکٹھے ہو گئے۔ پنچھیاں نے چیک چھاڑا پا دتا۔ بابے نے مردانے نوں حکم کیتا کہ جاؤتے جا کے پھسے ہوئے جانور نوں آزاد کرو۔ جویں مردانے نے پھسے جانور نوں مکت کیتا تاں اوہ اک دم دوڑ گیا۔ باقی دے جہڑے جانور سبھ اکٹھے ہوئے پئے سن سبھ بابے تے مردانے ول آ گئے۔ مردانہ لگا لاڈ کرن۔ بولی بولی پور جانور آئی گئے بابے دے ڈیرے لاگے۔

بابے نے مردانے نوں سمجھایا کہ ایہہ سبھ جیو جنتو پہلاں ہی اکال پرکھ دی رجا وچّ ہن۔ ایہہ پیار سمجھدے ہن۔ پریم ہی پریمیشہر دا دوجا نام ہے۔ جانوراں وچّ بؤے دی بیماری نہیں ہندی۔ ایہہ انسان ہی ہے جو ربّ وچّ بھروسہ نہیں کرداتے بھوکھ واسطے چنتت رہندا ہے۔

ڈیرے دے لاگے جانوراں دی بھیڑ ویکھ کے بابے نے مردانے نوں کیہا کیو مردانیا تیرے سوال دا جواب ملیا کہ نہیں؟ مردانہ کہندا بابا توں دھنّ ہے۔ توں آپ نرنکار داروپ ہے۔

---◆---

باگلکوٹ دا تلگنجی گرو دوارہ بدامی - آنہول - باگلکوٹ

بدامی - ہمپی توں پھر صاحب ۱۳۵۰ء کی می اتر نوں چلکے بدامی شہر پہنچے۔

بدامی - آنہول - باگلکوٹ پراتتوا دے حساب بھارت دے سبھ توں امیر علاقیاں وچوں ہے۔ اتھے کوئی ۳۰۰۰ کی می۔ دے ویاس وچّ ۲۰۰ دے قریب ہندو، جین، تے بودھی مندر نے جو ۵۰۰ سال توں ودھ پرانے۔ کئی مندر تاں سنیوکت راشٹر سنگھ دی یونیسیکو اکائی نے اپنی رکھوالی تحت لے لئے۔ وتاپی (بدامی) چالوک خاندان دی راجدھانی سی جتانے ۶ ویں صدی ای۔ توں ۱۲ صدی تک دکھن تے مدھ بھارت تے راج کیتا۔ اتھوں دیاں گہاواں تے پہاڑ تراش تراش کے گھڑیاں مورتیاں تے مندر ویکھ کے بندہ دندا تھلے زبان لے لیندا ہے۔ اتھے کل ملاکے ۱۸ سللیکھ اجیہے ہن جہڑے گورو صاحب دی آمد توں پہلاں دے ہن۔

ہندو شاستراں دی بدامی اوہ جگا ہے جتھے اگست رشی نے وتاپی ناں دے راکھش نوں مار کے کھا دھا سی۔ کیہا گیا ہے کہ وتاپی چھل کرن لئی بکری بن گیا تے رشی نے انوں مار کے بضم کر لیا۔ وقت پا کے وتاپی ناں بدامی بن گیا۔

اناں خوبصورت مندراں نوں ویکھ وسمادت ہویا اک ساتھی سادھو کہن لگا کہ بابا نانک جی ایہہ اوہ تھاں ہے جتھے سرسٹی دے مالک بھگوان دا واسا ہے۔ گورو صاحب نے سادھو نوں سمجھایا کہ

بری کسے مندر وچّ نہیں وسدا اوہ تاں اپنیاں رچناواں وچّ گھٹ گھٹ وچّ براجمان ہے۔

پوڑی .. پر کا مندڑ آکھینے کایا کوٹ گڑ .. اندر لال جوہری گرمکھ پر نام پڑ .. پر کا مندڑ س—ریڑ اتی سوہنا پر پر نام دڑ .. منمکھ آپ کھوائن ماہ موہ نت کڑ .. سبھنا صاحب ایکو ہے پورے بھاگ پایا جائی .. ۱۱

سادھونے اگو دلیل دتی کہ مندر اوہ تھاں ہے جتھے بھگوان نوں یاد کیتا جا سکدا ہے۔ گورو صاحب نے سمجھایا کہ ایہہ ضروری نہیں کہ مندر وچّ بہہ کے بھگوان نوں یاد کیتا جاوے۔ انسان جتھے کتے وی انوں یاد کر سکدا ہے۔ اصل مندر تاں تہاڈا سریر ہی ہے۔ منکھا سریر دی ہوند توں بناں بھگوان نوں یاد نہیں کیتا جا سکدا:-

پوڑی .. پر مندڑ سوئی آکھینے جتھے پر جاتا .. مانس دیہہ گر بچنی پایا سبھ اتم رام پچھاتا .. باپر مول ن کھوجیئ گھر ماہ بدھاتا .. منمکھ پر مندر کی سار ن جاننی تنی جنم گواتا .. سبھ مہہ اک ورتدا گر سبھی پایا جائی .. ۱۲

---◆---

بدامی توں ۳۳ کی می۔ (نک دی سیدھ ۲۴ کی می.) اتر-پورب پھر گورو صاحب آنہول پہنچتے اتھوں دے سندر مندر ویکھے۔ آنہول توں ۳۸ کی می (نک دی سیدھ ۳۰ کی می.) باگلکوٹ ہے۔ ۱۵ ویں صدی وچّ علاقے وچّ تبدیلیاں آچکیاں سن۔ راجے، باگلکوٹ دے قلعے نوں بدامی نالوں زیادہ اہمیت دے رہے سن۔ پہلاں پئے کال کر کے لوک جھنجھوڑے جا چکے سن۔ انیکاں وسنیک اتھوں ہجرت وی کر گئے سن۔ اک پاسے انسانی ہتھان دی محنت دی خوبصورتی کہ کوئے پتھراں نوں اوہیں تراشیا گیا ہے جویں موم بندے نے تے دوسرے پاسے گاہے بگاہے پیندے کال۔

علاقے وچّ اتھے ناتھ جوگیاں تے کتے پائے جوگیاں دے مٹھ وی سن۔ گورو صاحب جوگیاں دی کارچشلی تان پہلاں ہی پنجاب وچّ سمجھ چکے سن۔ پر اتھے کورناٹک دے علاقے وچّ ناتھ مت بہت اگے نکل چکا سی۔ وجینگر ریاست وچّ تان ناتھ جوگیاں دی طوطی بولدی سی۔

گورو صاحب باگلکوٹ دے کسے ناتھ مٹھ وچّ بڑے طریقے نال اپنا سدھانت جوگیاں نوں سمجھا رہے

سوڈھی مہربان پنہ ۱۶۹۰ نے ایہہ ساکھی لکھی ہے۔ پر علاقے داہ ناں صاف نہیں لکھیا صرف اپنا ہی، 'دکھن دی دھرتی' دا واقعہ ہے۔ سانوں سمجھ نہیں آ رہی سی کہ کہڑا علاقہ ہو سکدا ہے۔ جویں اسیں انٹرنیٹ تے اس ورتارے نوں گوگل کیتا تاں بلاری (کرناٹک) سحر دی خبر سامنے آ گئی۔ کیونکہ ساکھی وچّ دریا دا وی ذکر ہے اس کر کے اسیں ہمپی دا علاقہ لکھ دتا ہے۔ آہ اس خبر دا لنک ہے جی۔
<http://www.thehindu.com/news/national/karnataka/birds-killed-in-ballaris-hailstorm-rain/article7268213.ecce>

سوڈھی ۱۶۹۰ دے ادھارتے آ

ਸਨ- ਜਦੋਂ ਓਨੰਦ ਦੇ ਚਹਕਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਈ ਤਾਂ ਓਹ ਆਕ ਚਲਾਕ ਜੋਗੀ ਮਹੰਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਓਨੰਦ ਚਹਕਣ ਦੇ ਸਦਫ਼ਾਨਤ ਨੇ ਸੁਾਲ ਆਠਾਯਾ। ਈਲਾਓ ਓਹ ਪਹਲਾ ਢੀ ਆਲ ਓਰਗੀ ਚਾਲਤ ਸੀ- ਜੋਗੀ ਕਹੰਦਾ ਕਹੇ ਸਾਡੇ ਪਤਮਾ ਗੁਰੂ ਕਹੇ ਨਾਠੇ ਨਾ ਆਕ ਠਲ ਕਹੇ ਕੇ ਮਹਿੰਦੇ ਲੰਗਹਾ ਲਿੰਦੇ ਸੀ ਤਸੀ ਓਨੰਦ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਢੋ- ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਠਾ ਕਹੇ ਆਸੀਂ ਜੋ ਕਹਾੰਦੇ ਠਾ ਸਨੰਗਤ ਓਹ ਓਨੰਦ ਕੇ ਕਹਾੰਦੇ ਠਾ- ਢੇਕਹੇ ਠਰ ਜੀਓ ਨੋ ਲਗਦੀ ਢੇ- ਮਹੰਤ ਨੇ ਕਹੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੋ ਠੇਰ ਆਢੋ ਆਕ ਠਲ ਦਾ ਦਾਨੇ ਦੇ ਦਠਾ- "ਲੁਓ ਜੀ ਕਹਾਓ ਜਾ ਓਰ ਠਾਓ ਠਹਾਓ ਮਰੁਓ-"

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੋ ਕਹੇ ਕੇ ਕੋਨੰਦ- ਓਨੰਦੀ ਢੇ ਨਾਲ ਆਹ ਠਲ ਢਰਿਕ ਕਰਕੇ ਆਢੀ ਸੁਕੰਜਹੋਓ ਢਨਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਢਿਠਠੇ ਜੋਗੀ ਨੋ ਓਰ ਠਾ ਦਠੀ- ਜੋਗੀ ਲਾਜ਼ਓ ਢੋ ਗੁੰਦੇ ਠੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਰਨੀ ਆਨ ਲਿਕੇ-

ਆਢੇ ਚਾਲਤ ਓਕਹੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀਠ ਆਨਗਲਾ ਆਪ ਮਹਾਰੇ ਢਰਏ ਦੀਠ ਠਰਾਨੇ ਠੇ ਚਲ ਪੰਠੀਠ ਠਾ ਠਠੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਠੇਰ ਮਾਰੁਰਾਗ ਆਢੇ ਸ਼ਿਦ ਢੋਲਿਠ:-

ਸੁਰ ਸੁਰ ਸੁਓ ਲੇ ਸੁਓ ਸੁਰ ਪੋਕਹਲੇ ਜਗਤ ਕਰ ਮਰੁ ਸੁ ਸੁ ਸੁਨੰਦੁ ਕੀਓ -- ਮਿੰ ਕੀ ਚਿਲ ਸਿਓ ਜਗਤ ਮੁ ਰਾਕਹਿੰਦੇ ਆਡੇ ਨੇ ਠਨੁ ਨੇ ਕੰਦੁ ਚਹਿਓ -- ੱ ਮੋਓ ਕਾਠੇ ਢੇਰਮ ਢੇਲਾ -- ਨੇ ਚਿੰਨਿਠ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ਢਿਰਾਗੀ -- ੱ ਰਠਾਓ -- ਆਰ ਗੇ ਢਾਰੇ ਮਰ ਗੇ ਮਾਰੇ ਢੇਰਾ ਠੇ ਚਹੋ ਠੁ ਆਢੁ ਢਿਓ -- ਮਿੰ ਕੀ ਚਿਲ ਸਿਓ ਜਗਤ ਮੁ ਰਾਕਹਿੰਦੇ ਆਡੇ ਨੇ ਠਨੁ ਨੇ ਕੰਦੁ ਚਹਿਓ -- ੨ ਢੇਨੰ ਠਾਨੰ ਜਨੁਰੋਏ ਜੇ ਪਰ ਮੁ ਮੁ ਪੁੰ ਸਿਓ ਆਰੁ ਢਿਓ -- ਮਿੰ ਕੀ ਚਿਲ ਸਿਓ ਜਗਤ ਮੁ ਰਾਕਹਿੰਦੇ ਆਡੇ ਨੇ ਕੰਦੁ ਚਹਿਓ --

ਠਠੇ ਜੋ ਮੁਠੇ ਸੀ ਆਹ ਪੇਰ ਢੇਰਮ ਸੁਾਲੇ ਠਲੰਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਸ਼ਹੋਰ ਢੋਢਾ- ਗੀਠੀ ਗੀਠ ਠੇ ਸਨਗੇ ਠੇ ਢੇਠੀ ਮੁੰ ਸਨਗੇ ਜੀ ਨੇ ਆਸ ਗੁਰੁਸੁਠਾਨ ਢਾਰੇ ਲਕਹਿਏ- ਪੰਜਏ ਢੋਰ ਢੋਨ ਕਾਰਨ ਓਕ ਠਾ ਕੇ ਠਲੰਗੀ ਓ ਸਮਿੰ ਦੀ ਜਏਰ ਚਕੀ ਓਹ ਪਸ ਗੀ-

---◇---

**ਢੇਗਤ ਨਾਮਦਿਓ
ਦੇ ਨਗਰ
ਪੰਦਹਰਿ ਪ
ਠੇਠੇ ਢਏ
ਜੀ**

ਢਾਗਲਕੁ ਓ
ਸਾਦਹੁ ਆਨੇ
ਦਸੀਠ ਕੇ ਆਗੇ
ਆਹ ਪੰਦਹਰਿ ਪ
(ਮਹਾਰਾਸੁਠਰ)
ਠੇਠੇ ਢੇ-
ਠਾਓ ਦੀ ਆਕਾਸ਼ੀ
ਠੇ ਓਡਾ ਮਿਲੇ ਲਗ
ਰਠਾ ਢੇ- ਪੁਰਾ

ਢਦਾਮੀ ਦੀ ਆਗਠਾ

ਮਹਾਰਾਸੁਠਰ ਢੀ ਆਕ ਠਰਠਾ ਨਾਲ ਠਠੇ ਓਠਕਦਾ ਢੇ- ਠਠੇ ਢੇਮਿਠ (ਚੰਦਰਿਠਾਗਾ ਨੰਦੀ) ਕੰਨਾਰੇ ਓਠਲ-ਰਕੰਨੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਢੇ- ਮਹਾਰਾਸੁਠਰ ਦਾ ਕੁਲ ਢਿਠਾ ਓਠਲ ਢੇ- ਢੇਗਤ ਨਾਮਦਿਓ ਓੀ ਰੁਠ ਨੋ ਓਠਲ (ਢਿਠਠ) ਕਹੇ ਕੇ ਢੀ ਢਿਠ ਕੀਠਾ ਢੇ-

ਸਾਹਿਬੁ ਸਨਕੁਓ ਸਿਓਕੁ ਢੇਓ -- ਚੰਨਕਾਲ ਨ ਜੀਓਏ ਢੁਓ ਕੁਲ ਲਓ -- ਠਠਿਰੀ ਢੇਗਤ ਨ ਚਹੋ ਓਓ ਢੇਹਾਏ ਲੋਗੁ ਢਸੇ -- ਚੰਨ ਕੁਲ ਮਿਰੇ ਢਿਠਰੇ ਢਸੀਂ -- ੱ ਰਠਾਓ -- ਜੀਸੇ ਆਠੇ ਢੇਨੇ ਪੁਰਾਨੀ ਮਰੁ ਮਾਨੰਦੇ -- ਠਿਸੇ ਸੰਨ ਠੰਨਾ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨ ਚਹਾਓ -- ੨ ਗੰਨਾ ਗੀ ਗੁਦਾਓਰੀ ਸੰਨਾਰ ਕੇ ਕਾਮਾ -- ਨਾਰਾਠੁ ਸੁਰਿਸੁਠ ਢੋਓ ਠ ਸਿਓਕੁ ਨਾਮੇ -- ੩ ਲੁਢੇ ਲੇਰ ਠੀ ਨਿਓਰ ਢਾਓ -- ਕਾਧਾ ਓਢੇ ਕੀਸੁਓ -- ੱ ਸੰਨਸਾਰੁ ਸਮੰਦੇ ਠਾਰ ਗੁੰਦੇ -- ਠਾਰੇ ਢਾਪ ਢਿਠਠਾ -- ੱ ਰਠਾਓ -- ਆਨ ਢਿਠਾ ਢੁ ਕਹਿਓ ਨ ਸਾਕੁ -- ਠਿਰਾ ਪਾਓ ਨ ਪਾਧਾ ਢਿਠਠਾ -- ੨ ਢੋਏ ਢਿਠਾਲੁ ਸੁਠਗੁਓ ਮਿਲ ਠੋ ਮੁ ਕੁ -- ਪਾਰ ਠਾਰੇ ਕੀਸੁਓ -- ੩ ਨਾਮੇ ਕੇਠੇ ਢੁ ਠਰ ਢਿਠੀ ਨ ਜਾਨੁ -- ਮੁ ਕੁ ਢਾ ਢਿਠੇ ਢਾ ਢਿਠਠਾ -- ੨ ੪ ਸੇਓ ਆਲ ਢਹੋਓ ਮੁੰ ਗਾਓ ਠਾਲੀ -- ਪਿਓਠੇ ਠਨਕਾਲੇ ਕਰ ਢਾਨਕੁਠੀ -- ੱ ਜੀਸੇ ਪੰਨਕੁ ਠੇਰੁਠੁ ਢਾਨਕੁਠੀ -- ਸੁਰ ਢਹੁਓ ਠਾਲੀ ਲਾਓ -- ੱ ਰਠਾਓ -- ਢਹੁਓ ਢੇਰ ਢਰਾਠਾ -- ਪਰ ਚੰਨ

ਆਗੋਸਤ ਰਿਸ਼ੀ ਓਲ ਢਦਾਮੀ
ਆਗੋਸਤ ਰਿਸ਼ੀ ਜਹਿਲ ਢਦਾਮੀ

پندرہری پندرہری

نے پندرہری توں (۸۰ ک.می. اتر پورب) بارسی جا کے پراپت کیتی۔ پر اسیں اس گل نال سہمت نہی۔ اسیں سمجھدے ہاں کہ صاحب نے ترلوچن دی بانی اپنیاں باتراواں دوران پور کسے شردھالو توں پراپت کیتی۔ خیر بھگت جی دی اک پوڑی:-

گوجری .. انت کال جو لچھمی سمرے ایسی چنتا مہ جے مرے .. سرپ جون ول ول اوترے .. اری بانی گوہد نام مت بیسمرے .. رہاؤ .. انت کال جو استری سمرے ایسی چنتا مہ جے مرے .. بیسوا جون ول ول اوترے .. ۲ انت کال جو لڑکے سمرے ایسی چنتا مہ جے مرے .. سوکر

جون ول ول اوترے .. ۳ انت کال جو مندر سمرے ایسی چنتا مہ جے مرے .. پریت جون ول ول اوترے .. ۴ انت کال نارائن سمرے ایسی چنتا مہ جے مرے .. بدت ترلوچن تے نر مکتا پیتنبر وا کے ردے بسے .. ۵ ۲

---◆---

نانک جھیرا

باہمنی ریاست دے ویرا شاہ نوں ملن گئے دو جہاں دے والی پنڈھری توں صاحب ۲۵۰ کلومیٹر دا پینڈا کر کے بدر گئے۔ رستے وچ سولاپر (شعلہ پور) وچ ستنام سترکرتار دا پرچار کیتا۔ نلدرگ دا قلعہ ویکھیا تے راجے نال میل کیتا۔ اگے امرگا علاقے دے مندر ویکھے تے پڑا کیتا۔

اونان دناں وچ بدر (کرناٹک) وچ بڑی مہتوپورن ریاست ہوئی ہے 'باہمنی سلطنت'۔ ایہہ براہمن بھاؤ پنڈت نہی سن۔ ایہہ مسلمان سن تے ایہناں دا مول استھان کوئی باہمن پنڈ ایران وچ سی۔ ۱۵۱۸ ای وچ ایہہ ریاست پھر کھیرو کھینرو ہو گئی۔ بدر شہر دے تھاواں بازاراں دے ناواں توں لگدا ہے کہ انان

میرا من راتا .. ۲ بھنت نامدیورم رہیا .. اپنے بھگت پر کر دتیا .. ۳ ۳ سو سادھواں دے پرواہ دے نال ہی گورو صاحب پنڈھری ول روانہ ہندے۔ پینڈا تقریباً ۲۰۰ ک.می. دن وی گرمیاں دے۔ راہ وچ آبادی وی ورلی ہے۔ غریب ملک ہے۔ مردانے دی حالت دا تاں آپاں اندازہ لا ہی سکدے ہاں۔

وٹھل دے مندر لاگے براج پھر گورو صاحب نے سربلی آواز وچ کیرتن کیتا۔ لوکاں نوں ستنام سترکرتار دے نام نال جوڑیا۔

دواناں نے لکھیا ہے اتھوں ہی (پنڈھری) گورو صاحب نے بھگت نامدیو دی بانی پراپت کیتی۔

یاد رہے بھگت نامدیو (۱۲۷۰-۱۳۵۰ ای.) دا جنم نرسی بامنی (موجودہ نان نرسی نامدیو ضلع ہنگولی مہاراشٹر*) وچ ہویا سی پر زیادہ سماں اونان نے پندرہری ہی گزاریا۔ اونان دا دہانت وی پندرہری وکھے ہی ہویا دسیدا ہے۔ حالانکہ گھمان ضلع گورداس پور وچ اونان دی سمدھ بنی ہوئی ہے۔

کیہا جاندا ہے کہ بھگت ترلوچن دی بانی وی صاحب

\$ ایہو اڑاؤنی اک ویراں کوٹھ-بلوچستان (صفحہ-۴۵۱) دے جوگیاں نے پائی سی۔ اتھے وی تلگنجی گردوارہ اج تک موجود ہے۔ اتھوں دی ساکھی دسی ہے کہ کسے سکھ دی کوئی نمائی جہی بھیت گورو صاحب نے ساری سنگت نوں ورتا کے اجیہا کوٹک کیتا کہ ہر کوئی دھن دھن گورو نانک کہے۔

گیانی انوسار تلگنجی کرناٹک دے باگلکوٹ علاقے وچ سی۔ اسیں باگلکوٹ وچ پڑھ چکے انجینئرنگ کالج دے کجھ سکھ وڈپارتھی نال اس بابت گل کیتی ہے پتہ لگا کہ تلگنجی گردوارہ چھڈ اتھے اس ویلے کوئی جوگی مٹھ جاں آشرم نہی بچیا۔ پھر وی پور تفتیش دی ضرورت ہے۔ بارسی - اجوکے دواناں دا کہنا ہے کہ بھگت ترلوچن دا بارسی نال کوئی سبندھ نہی۔ بارسی وچ کوئی نہی مندا کہ اتھے کوئی بھگت ترلوچن ہویا ہے۔ سو ایہہ گل کھوج دی متہاج ہے کہ گورو صاحب بارسی گئے نہی۔ ایہہ وی کیہا جا رہا کہ بھگت جی سن تان یوپی دے پر سنت گیان دیو نال مہاراشٹر چلے گئے سن۔

تلگنجی گیانی گیان سنگھ - ۱۶۱ کیرپال سنگھ - ۸۵، تلگنجی کیرلا وچ ہونا لکھیا ہے۔ اصل وچ قصبہ پانلمتے کوٹایم دے وچکار سکھ دھرم سالا بنی سی۔ ۱۹۳۶ ای وچ کیرلا دے کجھ لوک جنان نوں مندر اندر وژن توں پجاریاں نے روکیا سی اوہ سکھ بن گئے۔ اتھے گردوارہ بنیا سی۔ جس دا تلگنجی نال سبندھ نہی ہے۔ گردھام سنگرہ - ۴۴، وچ وی گیانی اتھے ہی لکھدا ہے۔

کوبلی - ۷۴، تلگنجی نوں محبوب نگر دے قصبہ پنگل وکھے ہونا لکھیا ہے۔ پنگل صرف اک رکھا جیہا قلعہ ہے۔ در اصل گیانی - ۱۱۱، انے باگلکوٹ نوں پاگل پور لکھ دتا تے کوبلی نے پاگل پور نوں پنگل سمجھ لیا۔ پنگل وکھے کسے جوگی/ناتھ مٹھ دے ہون دا کوئی اشارہ نہی ملدا تے ناں ہی پنگل کال والے علاقے وچ پیدا ہے۔

شید دی بھاشا توں لگدا ہے کہ ناتھ جوگیاں دی سبھا وچ مہاراشٹر دے جوگیاں دی بہلتا بوویگی جاں مہنت مرآتھی ہووے گا جس کر کے گورو صاحب نے مرآتھی بھاشا دا لہجہ ورتیا ہے۔ انج وی باگلپر مہاراشٹر والے پاسے آپیندا ہے۔ اتھوں مہاراشٹر دی سیمہ ۷۰-۸۰ ک.می. ہے۔ سو سانوں لگدا ہے ایہہ گھٹنا اس علاقے دی ہی ہے۔

بادشاہان کے ملازم وڈی گنتی وچ
پنجابی مسلمان سن۔ ایہہ گل صرف
باہمنی سلطنت تے ہی لاگو نہیں ہندی۔
مغلان نے وی پنجابی لوکان نوں اپنے
نال نال رکھیا۔

گورو صاحب دا بدر جانا ثابت کر دا ہے
کہ اوہ ۱۵۱۸ء توں پہلاں پہلاں ہی دکھن
دی یاترا کر چکے سن۔ جدوں گورو
صاحب بدر گئے اودوں بادشاہ ویرا-
شاہا عرف محمود شاہ باہمنی دوجا
تخت تے سی۔ کیونکہ ایہہ یاترا سریسلم
دے میلے (شورائری) تے پنڈھرپر دے
میلے بعد ہوئی اس پرکار ایہہ اکتوبر
۱۵۱۴ء بندی ہے۔ ایہہ کوئی اشارہ نہیں
ملا کہ راجے نے گورو صاحب نوں ملن
لئی وقت کڈھیا کہ نہیں۔ پر اتہاس توں
ایہو اندازہ لگدا کہ ایشو آرام توں علاوہ
راجے کول اجیہے روحانیت دے کماں
لئی وقت کتھے سی۔ بدقسمت گورو
صاحب دے درشنا توں وانجھارہ گیا تے
صاحب دے پرتن توں چھیتی بعد ہی
۱۵۱۸ء وچ اوپداراج کھیرو کھیرو ہو
جاندا ہے۔

گرو دوارہ نانک جھیرا بدر۔ گورو صاحب نے جو جھیرا (چشمہ) جاری کیتا تے پتھر تے چرناں
دا نشان۔

جدوں صاحب بدر پہنچے اوتھے پیر
حضرت جلالدین تے اوہدے چیلے یعقوب علی کول
ٹھہرے۔ حضرت جلالدین دی بدر وچ وڈی منتا سی۔
روحانیت نال سبندھت بہت ویچاراں ہوئیاں۔ گورو
صاحب دی ایہہ وی صفت سی کہ جہدے نال گل
کردے سن انوں پورا ستکار دیندے تے اپنے آپ نوں
نیواں دسدے۔ انج وی دنیا دا چلن ہے کہ جس دے
پلے کجھ ہووے انوں پھڑاں مارن دی ضرورت نہیں

کردے تے اگلا سمجھدا کہ گورو اوہدی استت کر رہا
ہے۔ پیراں نے بڑے آدر ستکار نال سوال پچھے۔
"سنئے نانک تسی کیسے شاہی خاندان دے کاردار دے
پتر ہو؟"

صاحب نے جواب دتا:

"ن کس کا پوٹن کس کی مائی۔۔ جھوٹھے موہ
بہرم بھلائی۔۔ امیرے صاحب پو کیتا تیرا۔۔ جاں

بنے وشاکھا پٹم دے گردوارے اندر ۵ اکتوبر ۲۰۱۳ء نوں بناں
کارن ستھانک لوکانے بھتے توڑ کیتی۔ سوچہ وان گرتھئی نے
موقع ویکھ گورو گرتھ صاحب تاں سانہ لیا پر ہلڑاجاں نے
پالکی دی بے ادبی کر کے آہاں ساڑا کڈھیا۔ ہلڑاجاں دا جلوس
تلنگانا صوبے دی منگ کر رہا سی جس دا گردوارہ جاں سکھاں
نال دور دا وی واسطہ نہیں سی بندا۔ ایہہ سبھ سکھاں دی
کمزور راجنیتک اوستھا دیاں علامتاں ہن۔
خیر کوبلی-۷۵ تے گیانی ۱۶۰ نے لکھیا ہے کہ صاحب گولکنڈا وی
گئے۔ اسیں اس گل وچ دم نہیں سمجھدے کیونکہ گولکنڈا دی
اہمیت باہمنی سلطنت دے کمزور ہون توں بعد بھاو ۱۵۱۸ء توں
بعد ہوئی سی۔ سو اوتھے جان دی کوئی زیادہ تک نہیں بندی۔
نالے کوئی وی مسافر تھوڑی کینیاں پچھاں نوں سفر نہیں کردا۔
ایسے طرحاں ایناں مان یوگ لکھاریا نے لکھیا ہے کہ گورو صاحب
میڈک وی گئے پر میڈک دی اہمیت وی بہت بعد وچ نجاشاہی
ویلے بندی ہے۔

بدر توں ۱۲ کلومیٹر پہاڑ پاسے جناوڑا پنڈ وچ مائی بھاگو سن ۱۷۰۹
وچ آوصی جدوں گورو گوبند سنگھ جی ننڈیڑ وکھے جوتی
جوت سما گئے سن۔ ایہہ گل کھوج ادھین بے مائی نے جناوڑا کیو
چنیا؟

پنڈت تارہ سنگھ نروتم نے وی صاف لکھیا ہے کہ اتھے جھیرا
مسلمان فقیراں نے سامھیا ہویا ہے۔
کرناٹک یونیورسٹی دے ماروتی کامبل نے بدر دے صوفی
فقیراں تے کارج کیتا ہے۔ اس دے انوسار بدر وچ پیراں دیاں کل
۳۷ درگاہاں ہن۔ ساڈے بھوکھ دے کھوجی پتہ کر سکدے ہن کہ
گورو صاحب دا وار تالاپ کس نال ہویا سی۔
اک ہور سروت انوسار جہڑا گردوارہ صاحب دے نال جو مقبرہ
ہے اوہ حضرت علی برید دا ہے۔ اوہ ۱۵۱۸ء توں ۱۵۲۷ء تک بدر دا
اصل حکمران سی کیونکہ اس دوران جہڑے راجے ہوئے ہن اوہ
اوپدیاں گٹھپتلیاں سن۔
نانک جھیرا گردوارہ دے نال ہی جوگا سنگھ نے سن ۱۹۸۰ء وچ
انجینئرنگ کالج شروع کیتا۔ کیونکہ گھٹ گنتیاں قنون تحت اوہ
ڈونیشن (دان) لے کے سکھ پچیاں نوں داخلہ دے رہا سی، جس
کارن کرناٹک نواسیاں وچ کالج خلاف روہ ودھدا گیا۔ دوسرے
پاسے پرمندر صاحب دے فوجی حملے تے دلی ۱۹۸۴ء اپرنت سرکار
ولوں وڈھے پراپیگنڈے کر کے سکھاں خلاف نفرت زوراں تے سی۔
اخیر ۱۴ ستمبر ۱۹۸۸ء نوں بدر دے ہندواں نے سکھ ویدیارتھیاں تے
حملے کر دتے۔ کوئی ۸۰ ویدیارتھی زخمی کیتے تے ۷ نوں قتل کر دتا۔
پھر وڈمبنا ویکھو شانتی دے دوت گورو نانک تے اوناں دے ناں تے

“نانک سانوں پتہ لگا تسی دنیا گھم رہے ہو۔ تہاڈا کی نشانہ ہے؟”

ہو ڈھاڈھی ویکاز کارے لایا۔۔ رات دے کے وار دھرہ فرمایا۔۔ ڈھاڈھی سچے محل خسم بلایا۔۔ سچی صفت صلاح کیڑا پایا۔۔ سچا امرت نام بھوجن آیا۔۔ گرمی کھادھا رچ تن سکھ پایا۔۔ ڈھاڈھی کرے پساؤ سبڈ وجایا۔۔ نانک سچّ سالاہ پورا پایا۔۔

میں تاں بس کرتار دا ڈھاڈھی ہاں مراسی ہاں۔ کرتار دی صفت صلاح ہی میری کلیان ہے۔ کرتار دا جسّ گاؤنا ہی میرا روٹی پانی ہے۔

اگے پیر پچھن لگے کہ تسی دنیاں پھر رہے ہو کی حالات نے ملک دے؟
صاحب بولے:

کل کاتی راجے کاسائی دھرم پنکھ کر اڈریا۔۔ کوڑّ اماوس سچّ چندرما دیسے ناہی کہ چڑھیا۔۔ ہو بھال وکنی ہوئی۔۔ ادھیرے راہ ن کوئی۔۔ وچ ہوے کر دکھ روئی۔۔ کہ نانک کن بدھ گت ہوئی۔۔

کئی دن گورو صاحب بدر دے پیراں نال رہے۔ صاحب نے شہر دے پہاڑ پاسے ٹکانا کیتا ہویا سی۔

پانی لین دور جانا پیندا سی۔ گرمیاں دے دن سن۔ سنگت وڈی گنتی وچّ جڑی سی۔ روحانیت 'چ دلچسپی رکھن والے سارا دن جڑے رہندے سن۔ جدوں علاقے وچّ مٹھے پانی دی قلت دی گل ہوئی تاں گورو صاحب نے اپنے چرناں نال اشارہ کر کے حکم کیتا کہ اتھوں تھوڑی تھان پٹو، جل نیڑے ہی ہے۔ صاحب دے کہن تے تھوڑی جہی پتھر خدائی کرن تے پانی دا چمشا پرگٹ ہو گیا۔ جو اج ۵۰۰ سالان تک جاری ہے۔

اوتھے دے پیراں نے گورو صاحب دے چرناں دے نشان پتھرتے کھدوا لئے (چرن پادکا) جو اج تک موجود ہے۔

پیراں دے پوترے پڑ پوترے جدوں چشمے بارے دسدے تاں ایہو کہندے کہ ساڈے وڈے پیر دادا پیرنے ایہہ جاری کیتا ہے: چشمہ -۱- دادپیر۔ پر ایہدا پرچلت ناں نانک جھیرا ہی رہا۔ دورو دوروں لوک ایہدے درشن کرن اؤدے۔

کیونکہ صاحب تاں رہے مسلمان پیراں کول سن تے ایہہ چشمہ وی اونان دے ہی قبجے وچّ سی۔ پھر ۱۹۴۸ وچّ سکھاں نے مقدمہ کر کے اوہ چشمہ حاصل کیتا جتھے اج گرو دوارہ نانک جھیرا موجود ہے۔ (جھیرا-

چشمہ: کنڑ بھاشا)

بدر توں گورو صاحب آؤندا ناگنا تھ جوتیلنگ تیرتھ استھان ول نوں روانہ ہو گئے۔

---◆---

نندیڑ (جور صاحب) آ سکھی دا بوٹا لایا

بدر توں ۱۴۰ کہ۔ می۔ دا پینڈا کر کے صاحب نندیڑ (مہاراشٹر) پہنچے۔ نندیڑ اونی دنی مہتوپورن استھان سی تے باہمنی سلطنت دے چار صوبیاں وچوں اک سی۔

اج توں ۷۰۰ سال پہلاں لکھے گئے اک گرتھ لیلچرتتر وچّ ذکر ہے کہ نندیڑ دا نرسنہ مندر بہت مشہور سی۔ ہو سکدے بعد وچّ مسلمان بادشاہاں نے اوہ مندر تحس نحس کر دتا ہووے۔

نندیڑ جس نوں سکھ جور صاحب ایچل نگر کہندے ہن پہنچ کے گورو صاحب دکھن وچّ بھاؤ گوداوری توں ارے ہی رک گئے۔ جوہی اونی دنی ہندا سی اکھوتی اچھوت لوکاں دی بستی سی۔ جدوں پھر

اے گرو دوارہ نانکپر صاحب نندیڑ جتھے گورو صاحب پنج دن جوگیاں کول تھیرے اے انان نوں نام دی دات بخشی۔ ۲. اتھے گورو صاحب دیاں کھڑاواں اے ۳. منجی صاحب یادگار دے طور تے سمبھالیاں ہونیا بن۔ ۴. بیٹھاں (کھے) گرو دوارہ نانکسر صاحب جتھے گورو صاحب نے چشمہ جاری کیتا اے اک کوہڑی دا روگ کٹیا۔ ۵. نندیڑ وکھے ہی جوگیا دا اک پور استھان چندن صاحب ہے۔ (اے سچے)) انان دا دعویٰ ہے کہ گورو صاحب اتھے وی رکے سن۔

جور صاحب ناندیڑ وکھے گورو نانک صاحب دے استھان

شامی مردانے دی رباب نے رنگ بنیا تاں سبھ مائی بھائی گورو صاحب ول دوڑا آیا۔ روگیاں دے روگ دور ہون لگے، دکھیاں دے دکھ۔ کیہا جاندا ہے کہ اتھے وی اک کوپڑی دے سہرتے جدوں بابے دا مہرانوالا ہتھ پیا تاں اس دی کاپاکلپ ہو گئی۔ دہائی پے گئی کہ ویکھو بابا نانک کوپڑی توں وی نہی سنگدا۔ کوپڑ دور ہو گیا۔ لوکی پانی لین ۳-۴ کلومیٹر ہٹوی گوداوری تے جاندے سن گورو صاحب نے اتھے وی چشمہ جاری کر دتا۔ دور دور تک گورو نانک دی آمد دی دہائی پے گئی۔ لوک ہم حما کے پہنچ رہے سن۔ گورو صاحب نے لوکاں نوں ویمان بھرمان توں آزاد کر کے ستنام ست کرتار دے نام نال جوڑیا۔ چشمہ والی تھان تے اج سرور موجود ہے تے کیہا جاندا ہے کہ جو شردھا بھاون نال اتھے اشنان کردا ہے اوہدے دکھ دلدر کئے جاندے ہن۔

جتھے گورو صاحب آ کے اترے اتھے اج گرو دوارہ نانکپری صاحب موجود ہے جتھے گورو صاحب دیاں کھڑاواں وی سشوبھت ہن۔ ایہہ استھان سچکھنڈ سری حور صاحب گرو دوارہ توں ۸ ک۔می۔ دکھن نوں گرو دوارہ رتنگڑ سہب والی سڑک تے ہے۔

نال ہی ۲۰۰ گز ہٹوا چڑھدے پاسے شاندار عمارت والا گرو دوارہ نانکسر موجود ہے۔ مول وچ اہدی سیوا مہاراجہ رنجیت سنگھ نے کروائی سی۔ اج کلھ نوی عمارت بن گئی ہے۔

نانکپری گرو دوارہ صاحب دے نال گرو دوارہ سری چندن صاحب ہے جتھے گورو صاحب دی سدھ جوگیاں نال گل بات ہوئی۔

ایہو جھے کوتک کردا ہویا ایہہ الہی نور پھر کجھ دنان بعد ہندواں دے ۸ ویں جوتیلنگ ناگیشور نوں روانہ ہو گیا۔

---◆---

جدوں بابے نے اک غریب ترکھان دی جھگی ڈھاہ دتی۔

اگے جدوں چلدے جا رہے سن تاں شام ہونی شروع ہوئی تاں پندھیرواں توں پتہ لگا کہ نیڑے ہی اک وڈا پنڈ ہے۔ پنڈ وچ پتہ کیتا تاں مندر وچ کتے جگا ناں ملی رات کٹن لئی۔ پتہ کردے کردے اک ترکھان ملیا اس دے گھر دے باہر اک خالی جھگی سی جتھے اسنے گورو صاحب نوں منجی ڈاہ دتی آرام کرن لئی۔ اپنی اوقات مطابق اس نے گورو صاحب نوں لنگر پانی وی چھکایا تے آدر ستکار دتا۔

سویرے سوکھتے روانہ ہون ویلے گورو صاحب نے جھگی دی کندھ نوں اجیہا ہلایا کہ ساری جھگی زمین تے سی۔ پر ترکھان پچھن نہ آیا۔ لگدا پر وار ستا ہی رہ گیا۔

رستے 'چ آ کے مردانے پچھیا کہ صاحب تہاڈا ایہہ کوتک مینوں سمجھ نہی آیا۔ اک تاں اس غریب نے سانوں راتی آسرا دتا تے تسانوں چنگا انعام دے دتا ہے۔ غریب دی جھگی ہی ڈھاہ دتی ہے۔

گورو صاحب نے کیہا مردانیا اس بھولے ترکھان نوں پتہ نہی کہ اوہ تاں خزانے دے اتے بیٹھا ہے۔ اوہدی منجی دے پاوے زمین وچ دھس گئے۔ جدوں پٹیگا تاں خزانہ پرگٹ ہو جاویگا۔

مردانہ رکت کے گورو صاحب دے آچرنی لگا کہ بابا تیریاں توں ہی جانے۔

---◆---

اؤڈھا ناگناتھ جوتیلنگ پہنچ گئے بابا نانک

ہندواں دا ۸واں جیوتیلنگ ناگیشور جاں اوڈھا ناگناتھ نندیڑ دے اتر پاسے کوئی ۶۰ ک۔می۔ ہے۔ پنڈے دعویٰ کردے ہن کہ انوں پانڈواں پرگٹ کیتا سی۔ مول عمارت ۱۳ وی صدی دی ہے تے بہت ہی سوہنیاں مورتیاں نال شگاری ہوئی ہے۔ کیہا جاندا ہے کہ اس مندر نوں اورنگ زیب نے ڈھاہنا چاہیاں سی جدوں اوہ برہان پور دا گورنر ہندا سی۔ پر اتے دیاں ۵ منزلاں ہی تھلے سٹ پایا۔ شہد دیاں مکھیاں دے مکھیر لگے ہوئے سن جس کارن مزدور کم چھڈن لئی مجبور ہو گئے سن۔

مالوے دی اہلیا بائی بولکر (۱۷۲۵-۱۱۷۹۵ی) نے پھر مندر دی مرمت کروائی۔ گریہاٹیٹ پتھر (کیونکہ ایہہ سکھت ہندا ہے) دا اس مندر دی مورتیاں ایوئے جوہن بنے ہی تراشیاں ہندیاں نے۔

مندر دی کرسی اچی رکھی ہے تے گریہ گرہ جان لئی پھر نیواں اترناں پیندا ہے۔ ایہہ وی کیہا جاندا ہے کہ پنڈے جان بچھ کے اتھے سپّ پالیا کردے سن۔ اتھوں دا مکھ میلہ وی سوراٹری تے لگدا ہے۔ انج دسہرا وی مشہور ہے۔

اتھو ۳۰ ک۔می تے پنڈ نرسی بامنی (اج کلھ ناں نرسی نامدیو) ہے جتھے بھگت نامدیو دا جنم ہویا سی۔ اسے ہی مندر دے ساہمنے بہ بھگت جی بھجن بندگی کر رہے سن۔ پانڈیاں نے انان نوں چھوٹی جات دا ہون کسر کے اتھوں بھجا دتا۔ بھگت مندر دے پچھواڑے جا بیٹھے۔ کوتک کجھ اجیہا ہویا کہ مندر دا منہ بھگت جی ول پھر گیا۔ جس تے پنڈیاں دا سر چکرا گیا تے اخیر بھگت جی توں معافی منگی۔ ایسے کارن ہی بھگت جی نے اپنی بانی وچ ایہہ شبد اچاریا سی:-

ہست کھیلت تیرے دیہرے آیا .. بھگت کرت نامہ پکر اٹھایا .. اہینڈی جات میری جادم رایا .. چھپے کے جنم کاہے کو آیا .. ارباؤ .. لے کلمی چلیو پلٹائ .. دیہرے پاچھے بیٹھا جائ .. آجیو جیو نامہ ہر گن اچرے .. بھگت جاناں کو دیہرا پھرے ..

گورو صاحب دی پھیری ویلے اجے ایہہ مندر اپنے

گورو صاحب دی اگلی منزل رامٹیک

لونر جھیل - نرسی نامدیو تون اتر دشا دا مہاراشٹر دا لکپنگ سارا علاقہ گورو صاحب نے گایا۔ رامٹیک (ناگپور) اکولا، امراتسی، بلڈھانا آدی۔ کتھوں کتھے گئے اس گل دے اج اسیں اندازے ہی لاسکدے ہاں۔

سو نرسی تون ۷۰ ک۔می۔ چل کے گورو صاحب نے رستے وچ لونر جھیل (ضلع بلڈھانا) دے مندر ویکھے۔ پراناں وچ اس تھاں دا ذکر ہے کہ وشنو بھگوان نے لوناسر راکھش نوں ماریا سی جس نے علاقہ وچ ات چکی ہوئی سی۔ اکھے وشنوں نے اک سوہنے منڈے داروپ دھار لیا تے لوناسر دیاں بھیناں نال پریم دی پینگھ پا لئی تے اوناں کولو لوناسر دا بھیدلے کے اوہدا کم تمام کر دتا۔ اتھے ۱۲ وی صدی دا دینسودن مندر تے ہور وی ۷ مندر موجود ہن۔

لونر جھیل در اصل اک ڈونگھ (کریٹر) ہے جو کہ اسٹیمان تون تھے تارے دے ڈگن نال بنی ہے۔ سٹینسداناں دا اندازہ ہے کہ ۶۰,۰۰۰ سال پہلاں اتھے تارہ (نٹور) ڈگا۔ جس کارن گوڑے پورے رنگ دے بسالت پتھراں وچ ۱۲۰۰ میٹر ویاس دا کریٹر بن گیا۔ اس جھیل دے پانی دیاں وکھریاں ہی صفتاں ہن۔ پانی بہت کھارا (الکیلائین) ہے۔ اتھوں کئی کھنچ پدارتھ نکلدے آئے ہن۔ اکبر دے ویلے وی سرکاری خزانے وچ اتھوں ٹیکس اؤدا رہا ہے۔ چلوکیاں خاندان (۱۲-۱۶ وی صدی) دے راجیاں نے پھر اتھے مندر بناو دتے۔

اتھوں دے مندر دے پجاریاں نوں وی نام دی مہما دسی۔

امرت ویلے جدوں گورو صاحب تے مردانے جھیل وچ اشنان کیتا تاں سادھواں دی نیند کھل گئی۔ دنے پھر سادھو گورو صاحب دے دوالے ہو گئے کہ اک پاسے تسی کہندے ہو کہ کرم کاند ناں کروتے دوسرے پاسے نہاؤن تے بڑا زور دندے ہو؟

گورو صاحب نے کہا کہ تسی مندر نوں سجاؤ دے ہو۔ میں کہناں ایہہ سریر ہی مندر ہے جس نوں نہاؤنا دھونا صاف رکھنا ضروری ہے۔ صاف مندر وچ پھر صاف بدھ جنم لوپگی جس کر کے آپاں اکالپرکھ نرنکار دے گن گا پوانگے۔ جے مندر ہی روگاں نال گرسیا گیا تاں ساڈی سرت کتھے بجھیگی۔ صاحب نے شبد اچاریا:

سریراگ محلہ ۱ گرتے نرمل جانیئے نرمل دیہہ سریرے .. نرمل ساچو من وسے سو جانے ابھ پیر .. سہجے تے سکھ اگلو نہ لاکے جم تیرے .. ایہائی رے میل ناہی نرمل جل نائے .. نرمل ساچا ایکو تو بوڑے میل بھری سبھ جائے .. ارباؤ .. ہر کا مندر سوہنا کیا کرنیہار .. رو سس دیپ انوپ جوت تریہون جوت اپار .. ہاٹ پٹن گڑ کوٹھڑی سچ سودا واپار .. آ گیان انج بھے بہنجانا دیکھ نرنجن بھائی .. گپٹ پرگٹ سبھ جانیئے جے من راکھے ٹھائی .. ایسے ستگوڑے جے ملے تا سہجے لئے ملای .. ۳ کس کسوٹی لائے پرکھے ہت

پورے جوبن تے سسی بہاؤ ثابت سسی تے ایہدی خوبصورتی دی دھم دور دور تک سی۔ پوجاری اس تے غرب کریا کردے سن۔ گورو صاحب نے انان نوں چاننا کرایا کہ ضروری نہی کہ مندر سوہنا بن گیا تے اتھے بھگوان دا واسا ہو جاویگا۔ بھگوان تاں تہاڈی بہاونا وچ ہے۔ پنڈیاں نوں یاد دواپا کہ ویکھو تسان تاں اک موقعے جدوں بھگت نامدیو اتھے بھگتی کر رہا سی انوں مندر تون دور رہن لئی کہہ دتا سی۔ گورو صاحب نے سمجھایا کہ کسے وی سوہنی کرت دی تعریف کرنی بندی ہے پر ایہہ نہی کیہا جاندا کہ بھگوان دا اتھے واسا ہو گیا۔

گورو صاحب نے پنڈیاں نوں 'دھرتی دھرم سال' دے

ناگپور جاں اوڈھا ناگتھ

سدھانت دا گیان کروایا تے اوناں نوں دسیا کہ نام ہی کیول تے کیول مارگ ہے اکال پرکھ دی پراپتی دا اتے کرم کاند ورتھ ہن۔

پوجاریاں، سادھواں اتے لوکائی نوں نام نال جوڑے دو چار دن بعد گورو صاحب آگے نرسی نامدیو نوں چلدے بنے۔

بھگت نامدیو دے جنم استھان نرسی بامنی وکھے اوڈھا ناگتھ تون نرسی بامنی (اج کلھ ناں نرسی نامدیو ضلع ہنگولی) پیدل کوئی ۳۲ کو ک۔می ہے، اتھے گورو صاحب پدھارے تے بھگت نامدیو دے اپاشکاں نوں سچیت کیتا کہ کوے اوہ بھگت جی دے دسے مارگ تون بھٹک کے پھر کرم کانداناں تے مورتی پوجا وچ بے چکے ہن۔ شردھالواں نوں پھر صفت صلاح نام نال جوڑے گورو صاحب آگے نوں روانہ ہو گئے۔

---◆---

اوڈھا ناگتھ-

<https://www.myoksha.com/aundha-nagnath-temple/>

کوبلی نے آگے گورو صاحب دا بسمت جانا لکھیا ہے جو سبھاوک ہے کیونکہ نندیڑ تون اوڈھا ناگتھ دے راہ وچ پیندا ہے۔ پر بسمت تاں اوڈوں آجے کوئی معمولی پنڈ ہووے گا۔

بے کسے کل وچ نہی آیا۔ صاحب نے شید اچاریا:

سورٹھ محلہ ۱ الکھ اپار اگم گوجر نہ تسن کال ن کرما۔۔ جات اجات اجونی سمبھو نہ تسن بھاؤ ن بھرما۔۔ اسچے سچیار وٹو قریان۔۔ نہ تسن روپ ورن نہی ریکھیا ساچے سید نیسان۔۔ رہاؤ۔۔ نہ تسن مات پتا ست بندھپ نہ تسن کام ن ناری۔۔ عقل نرنجن اپر پرمپڑ سگلی جوت تماری۔۔ ۲ گھٹ گھٹ انتر برہم لکایا گھٹ گھٹ جوت سبائی۔۔ بجر کپاٹ مکے گرمتی نرہی تاڑی لائی۔۔ ۳ جنت اپائی کال سر جنتا وسگت جگت سبائی۔۔ ستگور سیو پدارتھ پاوہ چھوہ سبڈ کمائی۔۔ ۴ سوچے بھاڈے ساچ سماوے ورلے سوچاچاری۔۔ تیتے کورم تنٹ ملایا نانک سرن تماری۔۔ ۵ ۶

ایتھے جین مندرن وچ وی جا کے نرنکار دے نام دا پرچار کیتا۔ اتھوں دے راجے نوں وی ملے۔

اگے امراتوی ول روانہ ہو گئے۔

---◆---

امراتوی - اکولاتوں ۱۰۰ ک۔ می۔ دا پینڈا تہہ کر کے صاحب ہندومت دے پرسدھ تیرتھ استھان امراتوی پہنچے۔ اک صدی پہلاں اتھے بڑا بھینکر کال پیا سی۔ لوکی اتھوں اٹھ کے مالوا (مدھ پردیش) تے گجرات ول ہجرت کر گئے سن۔ گورو صاحب دی آمد ویلے کجھ پرط وی رہے سن۔ امراتوی اونی دنی ریاستی راجدھانی تے ہندوتے جین مندر (۱۰۹۷ ای۔ ہنتر) لئی پرسدھ سی۔ گورو صاحب نے انان مندرن دے درشن کیتے خاص کسر کے امبادیوی مندر دے۔ ایہہ اوہ استھان بے جتھوں بھگوان کرشن رکمنی نوں کڈھ کے گیا سسی کیونکہ رکمنی دا بھرا انوں راجا ششوپال نال ویاؤن تے اتارو سی۔ اتھے وی گورو صاحب نے لوکان نوں جگاں جگاں دے راجیاں تے متھاسک پاتراں نوں پوجن دے بجائے سربویاپک نرنکار دے نام نال جڑن دا اپدیس دتا۔

صاحب نے اپدیش کیتا کے جے سچ مچ امراپری دے نواسی بننا بے تاں اس امر نرنکار دی شرن وچ آوے اس دی پوتر ہوند سمجھو:-

مارو محلہ ۱۔ دوجی درمت انی بولی۔۔ کام کرودھ کی کچی چولی۔۔ گھر وڑ سہج ن جانے چھوہر بن پر نیدن پائی بے۔۔ ۱۱ انتر اگن جلے بھڑکارے۔۔ منمکھ تے کنڈا چارے۔۔ بن سنگور سیوے کیو سکھ پائے ساچے ہاتھ وڈائی بے۔۔ ۲ کام کرودھ اپنکار نوارے۔۔ تسکر پنچ سید سنگھارے۔۔ گیان کھڑگ لے من سیو لوجھے منسا منہ سمائی بے۔۔ ۳ ما کی رکت پتا بڈ دھارا۔۔

مورت صورت کر آپارا۔۔ جوت دات جیتی سبھ تیری تو کرتا سبھ

ستگاؤ دا وشنو مندر

چٹ لائی۔۔ کھوٹے ٹھورن پائنی کھرے خجانے پائی۔۔ اس اندیسا دور کر ایو مل جائ سمائی۔۔ ۴ سکھ کو ماگے سبھ کو دکھن ماگے کوئی۔۔ سکھے کو دکھ اگلا منمکھ بوجھن ن پوئی۔۔ سکھ دکھ سمع کر جانینہ سبید بھید سکھ پوئی۔۔ ۵ بیڈ پکارے واچینے بانی برہم بیاس۔۔ من جن سیوک سادھکا نام رتے گنتاس۔۔ سچ رتے سپے جن گئے ہو صد بلہارے جاس۔۔ ۶ جگ میلے مل بھرے جن مکھ نام ن پوئی۔۔ بھگنی بھائی پونیا مہ کالا پت کھوئی۔۔ جنی نام وساریا اوگن مٹھی روئی۔۔ ۷ کھوجت کھوجت پایا ڈر کر ملے ملای۔۔ آپ پچھانے گھر وسے ہوئے ترسنا جائ۔۔ نانک نرمل اوجلے جوراٹے پر نائی۔۔ ۸ ۷

---◆---

رستے 'چ' ستگاؤ بھساری (ضلع بلڈھانا) دے مندر ویکھے

لونر جھیل دے مندر ویکھ گورو صاحب اگے ۷۰ ک۔ می۔ پندھ تہہ کر کے ستگاؤ پہنچے۔ اونی دنی ستگاؤ وکھے چار پنچ بہت ہی خوبصورت مندر سن جہڑے کہ ۱۳ اتے ۱۴ اوی شتابدی بنے ہوئے ہن۔ انان وچوں اک جین مندر بے۔ اتھوں دی کی کہانی سسی، کیو ایہہ شہر بعد وچ بے آباد ہو گیا کسے نوں کجھ پتہ نہی پر گورو صاحب دی پھیری موقع اتھے خوب رونقان سن۔ ایہہ مندر وی چلوکیاں خاندان دے راجیاں نے ہی تعمیر کروائے۔

---◆---

لوناسر جھیل

اکولا - ستگاؤ توں بلڈھانا (۲۵ ک۔ می) , کھامگاؤ (۴۳ ک۔ می) ، بالاپر (۲۷ ک۔ می) ہندے ہوئے صاحب اکولا (۲۵ ک۔ می) پہنچے۔ اکولا وکھے راج راجیشور مندر پہنچ جدوں پجاریاں نوں نام دی مہما توں جانو کرواؤنا چاہیا تاں انان ہنکار وچ آکے کپھا کہ تسی سانوں کی دسوگے جتھے تسی کھڑے ہو ایہہ پوتر استھان تاں مہامبھارت دے کال توں چلیا ا رہا بے۔ آپ شو جی بھگوان اتھے آئے سن۔ گورو صاحب نے پنڈتاں نوں سمجھایاں کہ بھائی متھاس توں اپر اٹھو۔ اس بھگوان نوں منو جہڑا چرنجیو بے سدا ہی جیوت بے جو مردا نہی جنمدا نہی۔ جہڑا جاتاں دھرمماں جونیاں دے بندھن توں آتے بے۔ اوپدی جگدی جوت تسی گھٹ گھٹ وچ ویکھو۔ اکولا اکولا ناں کرو۔ عقل کہو۔ اس نرنکار دی شرنی آؤ جو عقل

ٹھائی ہے۔۔ ۴ تچھ ہی کیا جمن مرنا۔۔ گرتے سمجھ
پڑی کیا ڈرنا۔۔ تو دیال دتیا کر دیکھہ دکھ درڈ
سریربو جائی ہے۔۔ ۵ نچ گھر بیس رہے بھوٹا خایا۔۔
دھاوت راکھے ٹھاک رہایا۔۔ کمل بگاس پرے سر
سبھر اتم رام سکھائی ہے۔۔ ۶ مرن لکھائی منڈل

اکولا دا راج راجیشور مندر

مہ آئے۔۔ کیو ربیئے چلنا پرتھائے۔۔ سچا امر سچے
امراپر سو سچ ملے وڈائی ہے۔۔ ۷ آپ اپایا جگت
سیایا۔۔ جن سریا تن دھندھے لایا۔۔ سچے اوپر اور ن
دیسے ساچے قیمت پائی ہے۔۔ ۸ ایتھے گولڑا دن
چارے۔۔ کھیل تماسا دھندھوکارے۔۔ باجی کھیل گئے
بازی گر جیو نیس سپینے بھکھلائے ہے۔۔ ۹ تن کو
تخت ملی وڈپائی۔۔ نربھو من وسایا لو لائی۔۔
کھنڈی برہمنڈی پاتالی پریئی ترہون تاڑی لائی ہے
۔۔ ۱۰ ساچی نگری تکھت سچاوا۔۔ گرمکھ ساچ ملے
سکھ پاوا۔۔ ساچے ساچے تخت وڈائی ہومے گنت
گوائی ہے۔۔ ۱۱ گنت گنیئ سہسا جیئ۔۔ کیو سکھ
پاوے دوئی تئی۔۔ نرمل ایکو نرنجن داتا گر پورے تے
پت پائی ہے۔۔ ۱۲ جگ جگ وری گرمکھ جاتا۔۔ ساچا
رو رپیا من راتا۔۔ تس کی اوٹ گھی سکھ پایا من تن
میل ن کائی ہے۔۔ ۱۳ جیہہ رسائن ساچے راتی۔۔ پر
پرہہ سنگی بھون بھراتی۔۔ سرون سروت رچے
گرہانی جوتی جوتی ملائی ہے۔۔ ۱۴ رکھ رکھ پیر
دھرے پو دھرنا۔۔ جت کت دیکھو تیری سرنا۔۔ دکھ
سکھ دیہے توپے من بھاوہ تجھ ہی سیو بن آئی ہے
۔۔ ۱۵ انت کال کو بیلی ناہی۔۔ گرمکھ جاتا تده
صالاحی۔۔ نانک نام رتے بیراگی نچ گھر تاڑی لائی ہے
۔۔ ۱۶ ۳

کونڈنیاپر۔۔ امراتی توں پورب پاسے ۴۰ ک۔می۔ دا
پینڈا کر کے صاحب کونڈنیاپر (کندناپری۔
مہامبھارت) پہنچے جتھوں دی مہامبھارت کتھا دی
رکمنی دیوی ہوئی ہے جو بھگوان کرشن دی رانی
سی۔ جویں مدھ کال وچ بہراپر دکھن دا دروازہ گنیا
جاندا سی۔ مہامبھارت کال وچ کندناپری دکھن۔

درواجا گنی جاندی سی۔ اتھوں ہی پھر دکھن تے
ایدھیا، اجین نوں راہ جاندے سن۔ اج ایہہ کونڈنیاپر
کر کے جانی جاندی ہے تے ضلع امراتی دا چھوٹا جیہا
قصبہ رہ گیا ہے۔ مہامبھارت وچ دریا وردیانی لکھیا
ہے پر موجودہ دریا دا ناں وردھا ہے۔

کونڈنیاپر توں اگے ۹۵ ک۔می دا سفر کر کے صاحب
اڈاسا پہنچے تے اگے پور ۴۰ ک۔می۔ چل کے رامٹیک۔

رامٹیک۔۔ جدور امبھچ پٹیل نے گلوں پتھر لاه ماریا

۔۔ ایہہ ناگپور توں کوئی ۴۰ کلومیٹر ہے۔ ایہہ اوہ
جگاں ہے جتھے بھگوان رام نے سونہ (ٹیک۔ مراٹھی)
کھا دھی کہ علاقے وچ کوئی دینت جیندا نہیں چھڈنا۔
کیونکہ اس تھاں تے دینت نے کئی سادھو مار کھا دیے
سن۔ بھگوان رام اپنے بنواس دے دوران کجھ سماں
ایتھے وی رہے سن۔ اتھے ہی ہندومت دے مہان
ودوان رشی اگست دا بنواس ہویا ہے۔ ایہہ مانتا ہے
کہ کوی کالیداس نے 'میگدوت' ناٹک وی اتھے ہی
لکھیا سی۔

تے لو اتھے پنڈتاں نے لوکاں دے گلیں پھاہ پائے ہوئے
سن۔ پر کوئی ۵-۵ سیر دیاں پتھر دی صلح گل وچ
پائی پھر دا سی جس تے پیراں دے نشان وگے بندے
سن۔ پچھن تے پتہ لگا کہ ایہہ بھگوان رام دی چرن
پادکا ہے۔ انوں گل وچ پایاں جمدوت نیڑے نہیں اؤدا۔
صرف اپنا ہی نہیں: پر کوئی مٹھے، ڈولیاں تے چھانی
تے وی چندن نال چرن پادکا واہی پھر دا سی۔ مردانہ
ویکھ تاں کھڑ کھڑا کے ہسے۔ بابے کیہا مردانیاں ایہہ
پاؤن والے دا قصور نہیں، قصور پواؤن والے دا ہے۔
دھرم دے پرچارک ہی اگیانی ہن۔ مردانیاں اناں
لوکاں تے ترس کرو۔ ہسو نہیں۔

پرسدھی تاں گورو صاحب دی علاقے وچ ہو ہی چکی
سی۔ گورو صاحب نے اعلان کر دتا کہ اوہ لوکائی دے
دکھ دور کر دینگے۔ جم وی نیڑے نہیں آئیگا۔ اک دن
پھر وڈے میلے تے گورو صاحب نے چڑھدی کلھا دا
سدھانت سبھ لوکاں نوں سمجھایا تے سترتار،
ستگورو واہگورو نام دے لڑ لایا۔ ساری سبھا کیل کے
پھر اعلان کیتا کہ لاه دیو بنے ایہہ پتھر، مٹا دیو اہ

وٹھل رکمنی مندر کونڈنیاپر

چنہ چہن۔ رام دے نام دی صلح گل نہی پر دے وچ پاؤ۔

اودوں پھر رامبھج پٹیل نامی بندہ سبھ توں پہلاں اگے آباتے گلوں پتھر لاه کے اوہ ماریا۔ ویکھا ویکھی پھر پر کوئی آزاد ہو گیا۔ سکھ دا ساہ لیا۔ بولے سو نہال دے جیکارے نال رامٹیک دی پہاڑی گونج اٹھی۔

سو اس پر کار گورو صاحب نے اٹھے لوکائی، سادھو سنتاں تے جین رشی منیاں نوں اک نرنکار دی ہوند دا سنیہا دتا۔ اٹھے وی دھرم سال بن گئی سی جو ۱۹ویں صدی تک قائم رہی۔ سریندر سنگھ کوہلی نے لکھیا ہے کہ رامٹیک وکھے گورو صاحب دی یادگار

رامٹیک

ਰਾਮਟੇਕ

وی بنی ہوئی ہے۔ اسیں پچھ پڑتال کیتی تے پتہ لگا کہ اچ اٹھے کوئی گرو دوارہ نہی ہے۔ ہو سکدا سکھ اداسیاں دے پنن کارن الوپ ہو گیا ہووے۔

رامٹیک وکھے صاحب نے سادھو سنتاں دی موجودگی وچ بہت بانی رچی۔ مردانے دی رباب دی دھن پہاڑی توں دور دور تک سنائی دیا کردی سی۔ گورو صاحب وی اچی آواز وچ گایا کردے سن۔ رامٹیک تان سچ مچ سچکھنڈ بن چکا سی۔

مارو محلہ ۱۔ سرن پرے گردیو تماری۔ تو سمرتھ دیاں مزاری۔ تیرے چوچ ن جانے کوئی تو پورا پرکھ بدھاتا ہے۔ ۱ تو آدی جگا کرہ پرتپالا۔ گھٹ گھٹ روپ انوپ دیا۔ جیو تھ بھاوے توے چلاوہ سبھ تیرو کیا کماتا ہے۔ ۲۔ انتر جوت بھلی جگجیون۔ سبھ گھٹ بھوگے ہر رس بیون۔ آپے لیوے آپے دیوے تہ لوئی جگت پت داتا ہے۔ ۳۔ جگت اپائی کھیل رچایا۔ پونے پانی اگنی جیو پایا۔ دیہی نگری نو دروازے سو دسوا گپت رہاتا ہے۔ ۴۔ چار ندی اگنی اسرالا۔ کوئی گرمکھ بوجھے سبب نرالا۔ ساقط درمت ڈوبہ دا جھہ گراکھے ہر لوراتا ہے۔ ۵۔ اپ تیج وائی پرتھمی آکاسا۔ تن مہ پنچ تت گھر واسا۔ ستگور سبب رہے رنگ راتا تیج مایہ ہومے بھراتا ہے۔ ۶۔ ایہہ من بھجے سبب پتیجے۔ بن ناوے کیا ٹیک ٹیکجے۔ انتر چوڑ مہے گھڑ مندر ان ساکت دوٹ ن جاتا ہے۔ ۷۔ دندر دوٹ بھوت بھہالے۔ کھنچوتان کرہ بیتالے۔ سبب سرت بن اوے

جاوے پت کھوئی آوت جاتا ہے۔ ۸۔ کوڑ کلڑ تہ بھسے ڈھیری۔ بن ناوے کیسی پت تیری۔ بادھ مکت ناہی جگ چارے جمکنر کال پراتا ہے۔ ۹۔ جم در بادھ ملہہ سچائی۔ تن اپرادھی گت نہی کائی۔ کرن پلاو کرے بللاوے جیو کنڈی میں پراتا ہے۔ ۱۰۔ ساکت پھاسی پڑے اکیلا۔ جم ویس کیا اندھ دیلا۔ رام نام بن مکت ن سوجھے اچ کال پچ جاتا ہے۔ ۱۱۔ ستگور باجھ ن بیلی کوئی۔ ایتھے اوتھے راکھا پرہہ سوئی۔ رام نام دیوے کر کرپا ایو سلے سل ملاتا ہے۔ ۱۲۔ بھولے سکھ گورو سمجھائے۔ اچھڑ جادے مارگ پائے۔ تن گر سیو سدا دن راتی دکھ بھنجن سنگ سکھاتا ہے۔ ۱۳۔ گر کی بھگت کرہ کیا پرانی۔ برہمے اندر مہیس ن جانی۔ ستگور لکھ کہہ کیو لکھینے جس بخسے تسہہ پچھاتا ہے۔ ۱۴۔ انتر پریم پراپت درس۔ گر بانی سیو پریت سو پرسن۔ ایہنس نرمل جوت سبائی گھٹ دیپک گرمکھ جاتا ہے۔ ۱۵۔ بھوجن گیان مہارس میٹھا۔ جن چاکھیا تن درس ڈیٹھا۔ درس دیکھ ملے بیراگی من منسا مار سماتا ہے۔ ۱۶۔ ستگور سیوہ سے پردھانا۔ تن گھٹ گھٹ انتر برہم پچھانا۔ نانک پر جس پر جن کی سنگت دیجے جن ستگور پر پرہہ جاتا ہے۔ ۱۷ ۵ ۱۱

سادھوآں، پنڈتاں، جین منیاں نوں ایہو اپدیش دتا کہ لوکاں نوں کراہے ناں پاؤ۔ لوکائی نوں پرہو دی رجا وچ چلن دا اپدیش دیو۔ آپ انسنت ہو جاؤ تے لوکائی نوں سکھ دیو:

گوڑی محلہ ۱۔ کام کرودھ مایہ مہ چیت۔ جھوٹھ وکار جاگے پت چیت۔ پونجی پاپ لوہہ کی کیت۔ تڑ تار من نام سچیت۔ ۱ اوہ واہ ساچے م تیری ٹیک۔ ہو پاپی توں نرمل ایک۔ ۱ رہاؤ۔ اگن پانی بولے بھڑواؤ۔ جہوا اندری ایکو سواؤ۔ دست وکاری ناہی بھو بھاؤ۔ اپ مارے تا پائے ناؤ۔ ۲۔ سبب مرے پھر مرن ن ہوئی۔ بن موئے کیو پورا ہوئی۔ پرینچ ویاپ رپیا من دوئی۔ تھر نارائے کرے سو ہوئی۔ ۳۔ بوپتھ چڑو جا اوے واؤ۔ ٹھاکے بوپتھ درگ مار۔ سچ صلاحی دھن گردواؤ۔ نانک در گھر ایکنکاؤ۔ ۴ ۷

رامٹیک توں گورو صاحب پھر واپس لگ پگ اوسے پاسے نوں پرط ائے بھاؤ کھاندیش دے علاقے ول۔

---◆---

اگلی منزل اونکاریشور جوتیلنگ مندر

رامٹیک (مہاراشٹر) توں چلکے گورو صاحب اڈاسا، مورشی، مارکنڈا، پارتواڑا، گاولگرھ، نرنا قلعہ، ہندے ہوئے تاپتی پار کرکے کوئی ۳۵۰ کہ۔ می۔ دا پینڈا کرکے برہان پور پہنچے۔ لگدا ہے صاحب نے ملکاپر (ضلع بلڈھانا) برہان پور رہندے ہوئے گا پیا سی۔ ایہہ شہر اودوں اچے اک صدی پہلاں کھاندیش دے راجے نے آباد کیتا سی۔

